

БЕЛАРУСКІ ІНСТЫТУТ НАВУКІ Ы МАСТАЦТВА
BELARUSIAN INSTITUTE OF ARTS AND SCIENCES

ТУРЭЦКА-БЕЛАРУСКІ РАЗМОЎНІК 1836 ГОДУ

з збораў

Нацыянальнага Музею
Літоўскай Рэспублікі ў Вільні

•
TURKISH-BELARUSIAN PHRASE-BOOK OF 1836

•
TÜRKÇE-BELARUSÇA KILAVUZ YIL = 1836
•

NEW YORK

1995

Прадмова,
транслітарацыя, падрыхтоўка тэксту,
публікацыя й камэнтары:

Галіна Александровіч-Мішкінене
Сяргей Шупа

Агульная рэдакцыя:

Сяргей Шупа

ТУРЭЦКА-БЕЛАРУСКІ РАЗМОЎНІК 1836 ГОДУ З ФОНДАЎ НАЦЫЯНАЛЬНАГА МУЗЭЮ ЛІТОЎСКАЙ РЭСПУБЛІКІ (№ 42)

Сярод усіх ведамых дагэтуль помнікаў пісьменства беларускіх татараў, створаных у беларускай мове на графічнай аснове арабскага альфавэту, прапанаваны тут увазе шаноўных чытачоў рукапіс вылучаецца сваёй унікальнасьцю. Сярод дзясяткаў кітабаў, тэфсіраў, хамаілаў і зборнікаў іншага роду, ён адзіны прадстаўляе жанр слоўніка-размоўніка, практычна-дыдактычнага дапаможніка, значэньне якога выходзіць за межы замкнёнай этнарэлігійнай супольнасьці беларускіх татараў. І сапраўды, гэты слоўнік, які налічвае ў сабе каля 1000 лексычных адзінак у кожнай зь дзвюх частак — беларускай і турэцкай — можна лічыць адною зь першых лексыкаграфічных працаў у гісторыі новай беларускай мовы. Важнасьць ягоная тым большая, што ён быў створаны ў часе, калі беларуская мова рэдка ўшаноўвалася пісьмоваю фіксацыяй, дый тыя тэксты, што знаходзілі сабе дарогу на рукапісныя й друкаваныя старонкі, у пераважнай большасьці ўяўлялі сабою запісы фальклёру. І таму ня можа быць абыйдзены ўвагаю помнік, у якім пісанае беларускае слова было не пасіўным аб'ектам рамантычнага сузіраньня, а хавала ў сабе зарад функцыянальнае прыдатнасьці й прагматызму, дапамагала чалавеку ў вырашэньні жыццёвых праблемаў, а таксама было мастком да іншых культураў, прыладаю пашырэння індывідуальнага сусьвету.

Турэцка-беларускі размоўнік (цяпер перахоўваецца ў Аддзеце рукапісаў Нацыянальнага Музею Літоўскай Рэспублікі, №42 паводле вопісу Караімскага Музею, адкуль ён паступіў) быў створаны, на думку А.Антановіча, не раней за 1836 год у Слупіме Мустафой Шагідзевічам (Ант., 90-91). Меркаваньне аб аўтары й месцы напісаньня грунтуецца на супадзеньні почыркаў размоўніка й Кітаба №39 з збораў таго самага

музэю: у Кітабе дакладна зазначаныя аўтар, дата й месца стварэння. Дата ўзнікнення размоўніка была прыблізна вызначаная паводле вадзяных знакаў «18—36» на паперы рукапісу. Прыняўшы да ўвагі гэтую часавую мяжу, пры немагчымасці больш дакладна датаваць помнік, у гэтай публікацыі дзеля зручнасці мы ўмоўна называем яго «Турэцка-беларускі размоўнік 1836 году».

Сам жанр турэцкага слоўніка-размоўніка на нашых землях і ў нашых суседзяў не ўяўляе сабою нешта выключнае для таго часу. Зазначым, што ў Рэчы Паспалітай ужо ў 1615 годзе пачаўся сьвет першая спроба турэцка-полькае практычнае лексыкаграфіі — «Dictionarz Turecki o Bogu i ŚŚ. Jego, o niebie i o żywiołach, o dniach i czasiech wszelakich, o człowieku i członkach jego, o sprawach i rzeczach potocznych etc. przez Marcina Paszkowskiego» (Zajączkowski, 5). У Расеі ў канцы XVIII — пачатку XIX стст. зьявіліся дзясяткі рукапісных і друкаваных глянца-рыяў, вакабулярыяў, слоўнікаў, размоўнікаў і іншых лінгвістычных дапаможнікаў для тых, хто меў патрэбу ў знаёмстве з турэцкай моваю (Кононов, 87-98). Найчасцей спажывцамі такой літаратуры былі ўдзельнікі ваенных дзеянняў Расеі супраць Турцыі, што вызначала яе спэцыфічную прафэсійна-тэрміналагічную скіраванасьць. Ня дзіва, што адным з найлепшых лексыкаграфічных выданьняў з гэтага шэрагу былі «Основные правила турецкаго разговорнаго языка. Карманная книга для русскихъ воиновъ въ турецкихъ походахъ» О.Сянкоўскага, Ч.1-2. СПб., 1828-1829.

Выразным кантрастам паводле зместу да расейскай ваенна-лінгвістычнай літаратуры выступае размоўнік М.Шагідзевіча. Першую згадку пра яго падаў Сьцяпан Туган-Мірза-Бараноўскі ў апісаньні збору рукапісаў у Муфціяде ў Вільні (RT, 1, 314-315). Размоўнік быў апісаны А.Антановічам у ягонай манаграфіі, дзе падасца кароткая характарыстыка рукапісу і ўзоры тэксту (Ант., 90-93).

Тэматыка зьмешчанага ў турэцка-беларускім размоўніку матэрыялу даволі шырокая й разнастайная. Яна можа стацца крыніцаю зьвестак аб сацыяльна-эканамічным статусе беларускіх татараў, міграцыйных працэсах, характары іх дзейнасьці й занятках на тэрыторыі Асманскай імперыі. У размоўніку прадстаўленыя гэтакія тэматычныя разьдзелы (у дужках — старонкі рукапісу): гандлёвыя кантакты (26, 66, 8а), знаёмства (3а), мова й рэлігія (5а), чалавек і часткі цела (56-6а), будаўніцтва (7а), сельскагаспадарчыя работы (7а-7б, 12б), падзённая наёмная праца (8а-8б), наём фурманкі й падарожжа (8б-9б), жывёльны сьвет і паляваньне (9б-10а), адзеньне (10а, 13б), прыродныя зьявы (10б, 12а), харчаваньне, посуд (11а-11б, 14а), конь (11б), збожжа й харчовыя прадукты (13б), ваенная справа (14а-14б), забавы (15б), лічэбнікі (16б), дні тыдня (17а), прадметы побыту (17б), ношукі працы й жытла (18а-

186), прывітаньні (19а), грошы (196), падарожжа праз Малдову (20а-206). Асобнае ўвагі заслугоўваюць дзеве апошнія старонкі рукапісу — яны ўяўляюць сабою румынска-беларускі размоўнік з наборам самых патрэбных фраз, неабходных пры «транзытным» праездзе праз Малдову й Валахію.

Цяжка сказаць нешта пэўнае пра паходжаньне й крыніцы размоўніка. Можна пагадзіцца з А. Антановічам, што перад намі арыгінальны твор, а ня сыіс зь іншага (Ант., 91). Пра гэта сведчаць лякуны як у турэцкай, так і ў беларускай частцы, прычым некаторыя зь іх запоўненыя пазьней іншай рукою. Некаторыя недакладнасьці й адвольнасьці ў перакладзе лексычных і граматычных значэньняў дазваляюць прыпушчаць удзел у стварэньні размоўніка турэцкага інфарманта, які мог недастаткова валодаць беларускай мовай. На старонках 136-16а і 17а-18а мовы «мяняюцца месцамі», там загатоўнымі словамі выступаюць беларускія лексычныя адзінкі, да якіх падбіраюцца турэцкія эквіваленты. Зварачаюць на сябе ўвагу відавочна архаічныя лексэмы (асабліва ваеннае тэрміналёгіі: *дзида* 14а, *палаш* 14а, *лук* 14а, *стрелка* 14а, *фузія* 14а, *крук* 14б), іх прысутнасьць не выключае выкарыстаньня аўтарам нейкіх даўнейшых крыніцаў.

Палеаграфічныя зьвесткі

Рукапіс напісаны ў спытку з 22 аркушаў фармату 11,5 x 18 см, спытым уручную льянымі ніткамі, безь пераплёту. Папера пажоўкалая, на ёй выяўляецца вадзяны знак ў выглядзе герба «Гурко» (Herbarz, I, 220). Абапал герба на аднолькавай адлегласьці пазначана прозьвішча «L. Hurko», а на с. 22а стаіць пячатка зь ініцыяламі «L. H.». Чарніла бurae, месцамі прасочваецца на адваротны бок аркуша. Фаліяцыя аркушаў (ужытая ў гэтай публікацыі для пазначэньня старонак: а - пярэдняя, б - адваротная адпаведнага аркушу) пазьнейшая сінім алоўкам (ад арк. 6 — простым алоўкам). Тым самым сінім алоўкам на вокладцы (1а) напісана: «Принадлежит Шегидевичу», тамсама стаіць пячатка Муфціату Рэчыпаспалітай Польшчы: «Mufti na Rzeczpospolitą Polską». Пячатка стаіць таксама на старонках 36, 46, 17а, 21а, 236.

Аб'ём размоўніка — 36 старонак, зь якіх 34 (26-206) напісаныя рукою Мустафы Шагідзевіча. Старонкі 4а-4б і 21а-22б пакінутыя пустымі. Старонкі 36, 66, 13а, 16а, 19а, 196, 20а запоўненыя не да канца. На старонцы — ад 4 да 8 здвоеных радкоў, якія складаюцца з паралельнага турэцкага й беларускага тэкстаў, часам паасобна разьдзелы аддзяляюцца гарызантальнымі лініямі. На с. 96 лініямі выдзелены заглавак *терас инша гатунек мова йест*. У ніжнім левым куде адваротных бакоў аркушаў 5-17 запісанае першае слова наступнага аркуша.

Тэкст напісаны старанна й акуратна, чытаецца лёгка.

Старонкі 16 і 2а напісаныя адпаведна двума іншымі почыркамі. 2-гі пісар (16) размяшчае матэрыял слупочкамі й аддзяляе паасобныя словы вэртыкальнымі й гарызантальнымі лініямі. На гэтай старонцы зьмешчаныя паасобна выбраныя лексэмы з асноўнага корпусу размоўніка.

3-ці пісар (2а) размяшчае турэчкі тэкст роўным радком, пад якім наўскос падаюцца беларускія адпаведнікі. Беларуская мова гэтага пісара вылучаецца значнай колькасьцю русізмаў. Ягонаю рукою зробленыя таксама прышкі да тэксту М.Шагідзевіча на сс. 3а, 3б, 7б, 17б, 19б.

Моўныя асаблівасьці помніка

Аналіз асаблівасьцяў мовы беларускага тэксту размоўніка М.Шагідзевіча пацьвярджае меркаваньне аб тым, што ён быў укладзены ў Словіме на матэрыяле мясцовых гаворак беларускай мовы. Сапраўды, у асноўных сваіх параметрах у ім адбываюцца важнейшыя асаблівасьці гродзенска-баранавіцкай групы гаворак паўдзённа-заходняга дыялекту. Трэба таксама адзначыць значную колькасьць палянізмаў у беларускай частцы размоўніка, якія складаюць да 10% усяго матэрыялу. Ва ўжываньні палянізмаў не заўважаецца ніякай сыстэмнасьці, часта ў іншым месцы ім адпавядаюць паралельныя беларускія формы: *бенде* 8а і *бўду* 2б, 11а; *бендзе* 8б і *бўдзе* 1б, 10б, 13а; *билем* 7б і *бив* 6а, 12а; *велкі* 10а і *великі* 1б, 10б; *йензык* 5б і *йазик* 5а. У далейшым разглядзе палянізмы не бяруцца пад увагу, бо праблема ўзаемадзеяньня польскай і беларускай моваў у беларускіх тэкстах арабскае графікі патрабуе асобнага разгляду.

Разгледзім найбольш характэрныя рэгіянальныя асаблівасьці беларускага тэксту размоўніка.

У галіне фанэтыкі:

а) паслядоўнае захаваньне этымалягічнага -о ў паслянаціскай пазыцыі ў канцавым адкрытым складзе: *балото* 12а, *блиско* 8б, *висехло* 17б, *войско* 14б, *коло* 15а, *место* 14б (ДАБМ, №14);

б) паслядоўнае ўжываньне -о на месцы -е у канцавым адкрытым складзе ў форме назоўна-клічнага склону адзіночнага ліку назоўнікаў ніякага роду зь мяккай асновай: *насено* 5б, *поло* 13б, *одзено* 6б, *йедзено* 11а, *моро* 15а, *збожо* 12б, *здоровіо* 19а (ДАБМ, №17);

в) ужываньне -о ў ненаціскным капчатку назоўнага склону адзіночнага ліку прыметнікаў ніякага роду: *хмурнойо* 12а, *сухойо* 12б, *тойо* 9а (ДАБМ, №115);

г) адсутнасьць падваеньня зычных на месцы старога спалучэньня -нъ- : *насено* 5б, *одзено* 6б, *йедзено* 11а.

У галіне марфалёгіі:

а) утварэнне 2-ой асобы множнага ліку загаднага ладу дзеясловаў I спражэння на -еце: *не кричеца* 18а, *идзеце* 20а (ДАБМ, №170);

б) паслядоўнае ўжыванне 3-й асобы адзіночнага ліку цяперашняга часу дзеяслова 'быць' у форме *йест* (ДАБМ, №165);

в) форма на -о назоўніка мужчынскага роду тыпу 'бацька': *дзайко* 156 (ДАБМ, №91);

г) ўжыванне вышэйшай ступені прыметнікаў з суфіксам -ш-: *душиш* 11а (ДАБМ, №130).

У галіне лексыкі:

Ужыванне лексэмаў *сталавано* 7а 'сталяванне' (ДАБМ, №228), *кузака* 10а 'кузурка' (ЛІА, 1, №365), *вугол* 14а 'вуголь' (ДАБМ, №190), *йаблик* 136 (ДАБМ, №107), *веле* 16, 66 'шмат' (СПЗБ, 1, 294).

Аналіз адпаведных ізаглёсаў дазваляе даволі дакладна лякалізаваць месца бытавання зафіксаванай у размоўніку гаворкі паўдзённымі захадам цяперашняй Гарадзенскай вобласці ўлучна з Словімам.

У гэтай працы ня ставілася задачы вырашаць цюркалягічныя праблемы помніка. Аднак нават самы павярхоўны аналіз турэцкае часткі размоўніка выяўляе, што фанэтычная, марфалагічная, сынтаксычная й лексычная сыстэмы тэксту далёкія ад нормаў літаратурнай турэцкай мовы разгляданага пэрыяду.

Шэраг моўных асаблівасцяў турэцкае часткі (выпадзеньне інтэрвакальных -ğ-, -y-: *acı < ağacı*, *yatır < yağtır*, *er < eyer*; пераход пачатнага ö- ў ü-: *ürdek < ördek*, *öldü < öldü*; зьяўленьне пратэтычнага у- перад ü-: *üzünü < üzünü*, *üzüm < üzüm*; прагрэсыўная асыміляцыя санорных: *dinne < dinle*; інфінітыў на -mayal-meve: *olmaya*, *sıkmaya*, *keşmeye*; асаблівасці лексыкі: *grah*, *budka*; нехарактэрныя для турэцкай мовы сынтаксычныя канструкцыі: *var mı onda beygir*; *yoktur yatır*; *yok mı adam rusça bilen*) дазваляюць выказаць меркаванне, што сааўтар або інфармант укладальніка размоўніка быў носьбітам аднаго з балканскіх дыялектаў турэцкае мовы з прыблізнай лякалізацыяй на ўсходзе цяперашняй Балгарыі (Kowalski; Németh). Гэтае меркаванне ўскосна падвярджаецца й сусціраканай у тэксьце тапанімікай

Тэкст на румынскай (у тэрмінах размоўніка — малдаўскай) мове вылучаецца фанэтычнымі й граматычнымі недакладнасцямі й, відаць, запісваўся на слых ад чалавека, для якога румынская мова ня родная. Ён мог быць, напрыклад, турэцкі інфармант, які ўдзельнічаў у складанні турэцка-беларускай часткі размоўніка.

Нягледзячы на некаторыя недакладнасці ў перадачы лескыхных і граматычных значэнняў, укладальнік Турэцка-беларускага размоўніка 1836 году даволі паспяхова справіўся з сваёй задачай, і размоўнік уяўляе сабою даволі каштоўны на той час дапаможнік для чалавека, якога жыццёвыя абставіны змушалі да падарожжа ў Турцыю.

Графіка-правапісныя асаблівасці

З гледзішча графіка-правапіснай сыстэмы Турэцка-беларускі размоўнік 1836 году у цэлым не адрозніваецца ад іншых беларускіх помнікаў арабскае графікі тае пары. Правапісныя прынцыпы вытрыманы даволі паслядоўна, за выключэннем некаторых літараў не назіраецца істотных ваганняў або варыянтнасці ў перадачы паасобных гукаў.

Абазначэнне зычных гукаў.

Палятальныя/непалятальныя зычныя паслядоўная перадаюцца парамі выразна супрацьпастаўленых графэмаў:

m i c' — ط i ڤ; *d i d z'* — د i ڤ; *k i k'* — ك i ڤ; *s i s'* — س i ڤ; *z i z'* — ز i ڤ. Адхіленні ад гэтага прынцыпу вельмі рэдкія: *члоуек* 8a2, *привет* 6a4, *злотих* 9a2, *злото* 13b3, *писталет* 14b1, *дзевчата* 16a3, *тут* 19b1. У расейскіх словах *т' і д'* абазначаюцца літарамі ت i ڤ: *покажите* 2a, *господин* 2a1.

с' у абсалютнай бальшыні выпадкаў перадаецца праз ث; выступае 12 разоў у ідэнтычнай пазыцыі — у складзе зваротнай часціцы -се (5a2, 6a3, 6a6, 6a4, 6a7, 6b5, 9a6, 10b4, 11b1, 13a1, 13a1, 14b3). Літара ڤ у помніку не засведчаная.

Найбольш ваганняў сустракаецца ў перадачы гуку з, колькасьць выпадкаў ужывання ز/ذ размяркоўваецца амаль пароўну, прычым ذ часцей выступае ў пазыцыі перад галоснымі гукамі, ز — перад зычнымі.

Літары ڤ i ڤ абазначаюць таксама й непалятальныя ڤ i ڤ (апошнія ў палянізмах).

Даволі часта на пісьме перадаецца аглушэнне звонкіх зычных на канцы слова: *йец* 1b, 9a, 13a; *нош* 11b.

Часта, пад уплывам графічных і фанэтычных асаблівасцяў турэцкае мовы ў беларускім тэксьце назіраюцца ваганні ў перадачы гукаў б/п і ч/дж (Ант., 217, 241): *бост* 3a, *бўсци* 3a, *джаго* 18a.

Асаблівасцю разгляданага рукапісу зьяўляецца даволі частае ўжыванне для абазначэння гуку ж літары ڤ і побач з ڤ. Можна нават сьцьвярджаць што ў выпадках ужывання ڤ апошнія часта вельмі цяжка адрозніць ад ڤ, асабліва ў канцавой пазыцыі. Наяўнасьць гэтай не засведчанай А.Антановічам літары ў беларускіх тэкстах арабскае графікі адзначаюць у сваіх публікацыях іншыя дасьледнікі (Nadson, Meredith-Owens; Drozd).

Сярод асаблівасцяў абазначэння галосных гукаў можна адзначыць вельмі частае ўжыванне для гукі *a* замест аліфа з фатхой вяртыкальнае фатхі (гэты спосаб абсалютна пераважае ў спалучэнні з літарамі *ا, ر, ی*), а таксама вяртыкальнае кясры пад канчавым *ی*.

Транслітарацыя беларускага тэксту была праведзеная паводле прынцыпаў, распрацаваных А.Антановічам у ягонай манаграфіі «Белорусские тексты, писанные арабским письмом, и их графико-орфографическая система» (Ант., 192-194).

Улічваючы дыялектны характар турэцкага тэксту, пры транслітарацыі было вырашана максымальна захаваць усе ягоныя фанэтычныя асаблівасці, пазбягаючы мадэрнізацыі і уніфармізацыі. Трэба зазначыць, што ў тэксьце назіраецца нямаала адхіленняў ад стандартнага турэцкага правапісу, асабліва гэта датычыць правапісу зычных — у тэксьце вельмі часта парушаецца прынцып залежнасці выбару літараў для абазначэння зычных гукі ад небага сынгарманізму ў межах аднаго слова. Альтэрнатыўныя пары літараў *ط і ت, ص і س, ك і ق, ض і ز*; ужываюцца адвольна і непаслядоўна як у словах з галоснымі пярэдняга, гэтак і задняга раду. Таму пры транслітарацыі кожная з гэтых параў перадавалася адзіным знакам: *t, s, k, z*.

Небны сынгарманізм, не перададзены ў тэксьце дзеля непаслядоўнасці ўжывання зычных літараў, адноўлены паводле нормаў стандартнай турэцкай літаратурнай мовы.

Спосабы перадачы ў транслітарацыі паасобных гукі паказаны ў табліцы на с. 10-11.

Да транслітарацыі румынскага тэксту былі ўжытыя тыя самыя прынцыпы, што і для беларускага.

трансл. тур.	трансл. бел.	гукавае зна- чэнне (бел.)	ізаляваная	канцовая	сярэдная	пачатная
.	.	,			،	،
b	б	б, б'	ب	ب	ب	ب
p	п	п, п'	پ	پ	پ	پ
t	т	т'	ت	ت	ت	ت
s	с	с'	س	س	س	س
c	дж	дж	ج	ج	ج	ج
ç	ч	ч	چ	چ	چ	چ
h	х	х, х'	ح	ح	ح	ح
h	—	—	ح	ح	ح	ح
d	д	д, д'	د		د	د
z	—	—			د	د
j	ж	ж			د	د
—	дз	дз, дз'			د	د
r	р	р			ر	ر
z	з	з'			ز	ز
j	ж	ж			ژ	ژ
s	с	с'	س	س	س	س
š	ш	ш	ش	ش	ش	ش
—	—	—	ش	ش	ش	ش
s	с	с	س	س	س	س
z	з	з	ز	ز	ز	ز
—	ц	ц, ц'	پ	پ	پ	پ
t	т	т	ط	ط	ط	ط

z	з	з	ظ	ظ	ظ	ظ
,	,	,	ع	ع	ش	ج
g	г	г, г'	غ	غ	غ	غ
f	ф	ф, ф'	ف	ف	ف	ف
k	к	к	ق	ق	ق	ق
k	к	к'	ك	ك	ك	ك
ñ	—	—	ث	ث	ث	ث
l	л	л, л'	ل	ل	ل	ل
m	м	м, м'	م	م	م	م
n	н	н, н'	ن	ن	ن	ن
h	г	г, г'	ه	ه	ه	ه
v	в	в, в', ү			و	و
y	й	й	ي	ي	ي	ي
a/e	а	а				ا
a/e	е	э, а				ا
i/i	й	i, ы				ي
i/i	и	i, ы				ي
o/ö	о	о				و
u/ü	ū	у				و
u/ü	у	у				و

Вэртыкальная фатха й вэртыкальная кясра перадаюцца вэртыкальнымі рысамі адпаведна над і пад літарай: а, я. 'Айн (ع) далучае да сябе галосныя падобна літарам для зычных гукаў: 'или. Аліф з мадой (ا) перадаецца як а, зычныя з шадой пазначаюцца хвалякамі над літарай: м, н, т, ц.

КРЫНІЦЫ І БІБЛІЯГРАФІЯ

- Аят. — Антонович А. Белорусские тексты, писанные арабским письмом, и их графико-орфографическая система. Вильнюс, 1968.
- Булыка — Булыка А. Лексічны запазычанні ў беларускай мове XIV-XVIII стст. Менск, 1980.
- ГСБМ — Гістарычны слоўнік беларускай мовы. Вып. 1 —. Менск, 1982.
- ДАБМ — Дыялекталагічны атлас беларускай мовы. Менск, 1963.
- Запісы — Запісы Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва. Кн.1 —. Нью-Ёрк—Мюнхэн—Нью-Ёрк, 1952—.
- Кононов — Кононов А. История изучения тюркских языков в России. Ленинград, 1982.
- ЛА — Лексічны атлас беларускіх народных гаворак. Т.1 —. Менск, 1993—.
- Нас. — Носович И. Словарь бѣлорускаго нарѣчія. Санкт-Петербургъ, 1870.
- СПЗБ — Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча. Т.1-5. Менск, 1979-1986.
- Станкевіч — Станкевіч Я. Беларуска-расійскі слоўнік. Нью-Ёрк, 1989.
- Bozkurt — Bozkurt F. Türklerin Dili. Istanbul, 1992.
- Drozd — Drozd A. Chamaï Sobolewskiego // Rocznik Tatarów polskich. Gdańsk, 1993. S.49-62.
- Herbarz — Stupnicki H. Herbarz Polski. T.1-3. Lwów, 1855-1862.
- Kowalski — Kowalski T. Les Turcs et la langue turque de la Bulgarie du Nord-Est. Cracovie, 1933.
- Nadson, Meredith-Owens — Nadson A., Meredith-Owens G.M. The Byelorussian Tartars and their writings // The Journal of Byelorussian Studies. Vol.II, No.2, Year VI. London, 1970. P.141-176.
- Németh — Németh J. Zur Einteilung der türkischen Mundarten Bulgariens. Sofia, 1956.
- RT — Rocznik Tatarski. T.1-3. Wilno-Zamość-Warszawa, 1932-1938.
- TS — Türkçe Sözlük. T.1-2. Ankara, 1988.
- Zajączkowski — Zajączkowski A. Pierwsza próba opracowania języka tureckiego w literaturze staropolskiej. Warszawa, 1938.

1	• sildim	обтар ^б
	• makas	ножице ^в
	• paŋçar	бұрак
	• ben	йа
	• ince	тонко
	• sen	тй
	• al	ве́ми
	• ver	дай
2	• dur	стой
	• duruyur	стайиц
	• çabuk	прендко ^г
	• yemek ^д	будзем ^д
	• var mı vardır	чи йест
	• var	йест
	• amma	әле
3	• naslı	какой ^е
	• sesi	голас
	• ol zaman	тагдй
	• başında	на галаве
	• yokdur	немаш
	• dur	стой
4	• naslı	йак
	• pek	мощно
	• onları	йих
	• ol kadar	такй
	• çok	много
	• daha yacak ^ж	йешче будзе ^ж
5	• yayaş yayaş	паволи паволи

^a Старонка 16 напісана рукою 2-га пісара (гл. с.6) і зьмяшчае паасобныя словы, выбраныя з асноўнага корпусу размоўніка ^б = пол. *obtar* ^в = пол. *nożyce*
^г = пол. *prędko* ^д Памылкова абсечаная фраза з 11a²: *yemek [yelim]* 'есу [давай будзем есці]' — *будзем [йе́сци]* ^е = рас. ^ж З 106¹: *daha yacak* 'яшчэ будзе йсці дождж'

	• odır budur	тойо гето
	• lazım	треба
	• ne lazım	нашто
	• ahça	гроши
	• allah smarladık	бивай здаров
6	• safa keldi hoş keldi	йец здаров
	• allah selametler	шчаєслива дарога
	• büyük	велики
	• küçük	мали
	• olmaya ^a	треба ^a
7	• çabuk çabuk	прендзей прендзей ^b
	• üzerinde	наверху
	• unuttum	запомнав ^b
	• kerek dilerse ^r	кали хочеш ^r
8	• olmaz	нелзя ^d
	• küç	трудно
	• 'aklım kayattı	розум згубив
	• uldu	стало
	• dürlü dürlü şey satarlar	веле речей предайуц
	• kerek	тогда ^e
	• bildim	знайу
	• bilmedim	не знайу
	• olmadı	не стало
	• layık	приличний, способний, значительний ^ж

[2a]p

1	• efendim bana kösterseniz fabrika tophane urda var yahya	господин покажите мне фабрику топхані там йест йахйа ^к
2	• efendi risimci bu 'atları süzi ulsa	господин художник тў имона слово будет

^a Памылкова абсечаная фраза з 76⁷: [lazım satın] olmaуа дасл. 'трэба куплю ўзяць' — треба [купиц] ^b = пол. *prędzęj* ^v тур. 1 sg.; *zapomnąв* < пол. *garo-mniał[em]* ^r тур. 3 sg. ^d = рас. ^e = рас. ^ж = рас. ³ Старонка 2a напісаная рукою 3-га пісара (гл. с.6) ⁱ < тур. *tophane* 'арсэнал, артылерыйскі завод' ^к Уласнае імя

3	• qa'dun ^a	сиденийе
	• qu'ūdun ^б	сиденийе
	• qa'ada ^в	сидет
	• agzi	рот
	• burunu	нос
4	• yüzünü	лицо, твар
	• teni	стан
	• tugrı ^г	
	• yaprağı	лист
	• kü[be]ki ^д	пуп
	• kübeg	пуп
	• yelim ^е	йесце
	• ta'am	потраву
	• buyurum	проша ^ж
	• buyur ^з	чего ^з
5	• ne var ne yok yeniden	што чұвац новаго
	• varmadı	не был
6	• vardı	был
	• var mı	чи йест
	• yok	нет
	• nederler	начто
	• dur	стой
	• bunda	тут
	• yayaş	паволи
7	• hemen ^и	нелза ^и
	• daha	йешче
	• büyük	велик ^й
	• küçük	мал ^й
	• sofa	стол
	• duruyur	стайиц
8	• dürlü	род сор ^т 'или гатунек

^{а-в} Три арабскія слова ^г Няснае слова, пакінутае ўкладальнікам безь перакладу. Магчыма =тур. *doğru* ^д Памылкова напісанае слова, выпраўленае побач ^е тур. 1 pl. imperat.: 'давай паямо' ^ж =пол. *proszę* ^з Ветлівае перапытаньне, 'калі ласка? чаго жадаеце?'. Гл. тс. 6а³, 6а⁷ ^и =рас.; тур. *hemen* 'зараз жа, адразу; амаль што'. Пераклад памылковы, магчыма пазычаны з 106^б

1	• ben bunu satarım kim
isterse satın alın	йа гето прада́йў хто
хоче кўпиц собе
	• istemem	ни хачў
2	• daha kendi gezerim ^a	йешче сам йе́здзиц ^a
	• kendi kullarınıñ	сам б́уду заживац
3	• ne kadar pahası	йак йано дора́го
	• kaç gruş ^b	колко левав ^b
4	• satar mısın bunu bu şey	прада́йеш т́и гетуйў реч
	• nerede satarlar	гдзе прада́йўц
5	• davranma ateş yokarım ^b	
	• bir damlar ^c	

[3a]

1	• bir anadan biz kardeşim	а́дной мат́ки м́й браце ^d
	• ben büyük	йа старши
2	• naslı senin ismi	йак твайо име
	• benim ismi	майо име
	• ya bunun ismi	йак йаго име
3	• ben bukün uruç tutayırım	йа са́гойна босте́ т́римайў
4	• kaç kün bayrama	за мно́го дзон байра́м ^e
	• bir hafta	а́дзин тидзен
5	• kaçdur	ско́лко
	• su	вода́
	• ol kadar	тако́й ^g
6	• mezata ver	бу́дзиц ⁱ на лицита́цийў ^k
	• olmadı	не хва́тило ^g

^a тур. 'яшчэ сам езьдзиць буду' ^b груш (< лац. grossus; тс. куруш або пістар), грашовая адзінка Асманскай імперыі, срэбная манэта, уведзеная султанам Сюлейманам II у 1687 г. У Рэчы Паспалітай традыцыйна называўся левам ^b тур. 'ня рухайся, буду страляць' ^c тур. 'адна кропля' Напісана рукою 3-га пісара ^d браце — voc. sg. ^e [п-] ^f < тур. bayram 'святая'; магчыма, курбан-байрам ^g 5-ты радок і другое слова 6-га напісаныя рукою 3-га пісара ⁱ [п-] ^k < пол. *licytacja*

- a^{ben}
- sen
-

йа
тй
он^a

[5a]

1	• bari hudadan ⁶
• kerek dilerse türk dili
ükrenmeye üřötmeye	од бога жедайу ⁶
кали хочеш
түрецакого йезика розумец
2	• bilmeli bu süzleri
• bu 'atları
• her şeye	наўчицсе
знаци гетийе слова
гетийе имона
на вшистка ^a
3	• nederler
• kerek dilerse
• bilmeli
• şitmeli
• dinnemeli ^r	нашто
кали хочеш
розумец
слухац
послушнемү ^r
4	• kulak utut dinne hem
işit müsülman dili islam dini	ухо тримай прислухай
йешче и чўй мүсўлмански
5	• layıkdur hem farz erlere
hem 'avretleri	йазик исламскей верй
належй фарз ^a мушчине
йешче и кобетам
6	hem çuçakları
• size ve bize
• lazım
• minasib	йешче и дзецем
вам и нам
треба
належй ^e
7	• allah te'ala yardım ayleye
• hem bu dünyada
• hem ahiretde	боже допомажй
йешче на гетим сџеце
йешче и на тамтим
сџеце

^{a-a} Тэкст на старонцы 36 напісаны рукою 3-га пісара ⁶ тур. 'ад Творцы Ўсявышняга' ^b =пол. *wszystko* ^r тур. *necessitativus*: 'трэба, неабходна слухаць'
^d < тур. *farz* (< ар.) 'належныя ўчынкі й паводзіны як рэлігійны абавязак мусульманіна' ^e =пол. *należy*

1	• lazımdur bilmeli • bu mübarek ^a dili • bu süzleri	потреба знаци гети виншуй ^a йензик ^б гетийе слова
2	• kerek namazda • ve kerek kabirde • ve kerek du'ada • her yerde	хоц у намазе ^в хоц у магиле хоц у ду'анг на каждам мейсц ^у
3	• iski iski • evveli allah • kök yarattı • meleke ^e yarattı	од давнейшаго час ^у берши ^д бог небо ўтворил небо ^e ўтворил
4	• yıldız • ay • küneş • suñra yer adam peygamber yarattı	зоря месяц слонце потим з земи ^ж адам пророка ўтворил
5	• bir adam • başı • 'ahzı • tuhum • dudakları • dişleri • dil	йеден члове ^з галава рот насено губы зубы йезик
6	• küzleri • percem • kaşları • kirpekleri • can • yürek • ciker ^л • şkenbe ^м • barsakları	очи влоси ^і брова вейалкі ^к душа серцо вантробы ^л плахи (?) ^м кішкі

^a тур. *mübarek* (< ар.) 'блаславёны' ^б = пол. *język* ^в < тур. *namaz* (< фарс.) 'малітва ў ісламе' ^г < тур. *dua* (< ар.) 'малітва, зварот з просьбай да Бога' ^д [п-]
^e тур. *melek* 'анёл' ^ж = пол. *z ziemi* ^з = пол. *jeden człowiek* ^і = пол. *włosy*
^к *веялкі* 'вейкі' (СПЗБ, 1, 305) ^л тур. 'печань; лёгка' ^м ст. бел. *фляки*
'трыбухі, рубцы' 1578 (Булыка, 117); форма *пляхі* не засьведчана

• elleri
• parmakları

ру́ки
палци

[6a]

1	• turnakları • ayakları • tapokları • dizleri • kübeg • zekeri	ногци ногѣ косткѣ ^а калени буп ^б шлунек ^в
2	• sa'a • hasta • öldü • ecel keldi • kitdi • keldi	здáров хорѣ ^г умар ^д смерц пришле ^е пашов пришов
3	• kaldı • vardı • varmadı • var mı • yok • buyur	заставсе бив не бив чи йест немаш прошá ^ж
4	• asselam 'eleyküm • nicesi keyfe ne imi • şükür elhamdü lillahi	привеѣ ^г йак се ти маш ^з хва́ла богу
5	• ne var ne yok yeni • sa • hasta • ecel keldi	што чувац новеґо ^и здáров хорѣ ^к смерц пришла
6	• kitdi • keldi • kaldı	пашов пришов заставсе

^а 'косткі на назе, шчыкалаткі' ^б [п-] ^в тур. *zeker* 'membrum virile'. У гэтым значэньні *шлунек* выступае і ў кітабе Казанскага Унівэрсытэту (76a⁷) (Запісы, 21, 110); у іншых гаворках значэньне не зафіксавана. Магчыма, кантамінацыя словаў *шлункі*, *шлуньне* 'вантробы' і пол. *członek* ^г=пол. *chory* ^д=пол. *umarł*
^е Пра -е замест -а: Ант. 285 ^ж [-а], недакладнае напісаньне ^з=пол. *jak się ty masz*; пар. 6a⁷ ^и=пол. *nowego* ^к=пол. *chory*

• vardi	бив
• varmadı	не бив
• var mı	чи йест
• yokdur	немаш
• buyur ^a	чаго ^a
• asselam 'eyleyküm	витане
• nicesi keyfe ne imi	йак ќе ти майеш

[66]

1	• şükür elhamdü lillahi	хвала богу
	• ne var ne yok yeniden	што чувац новеџо ^b
2	• sen nicesi keyfe ne imi ^a	
	• elhamdü lillahi	хвала богу
	• nereden keldüb	сконт идзеш ^г
	• stanbuldan keldim ^д	станбулу пришов ^a
3	• şurçu'a kiderim	до рушчуку ^e пайдү
	• pazara kiderim	на таргависко пайдү
	• itmek alırım ^ж	хлеба узац ^ж
4	• et	менса ^з
	• işi var	дзело йест
	• kaç para harçattu	веле парі експенсовал ^к
	• yikir[mi] beş	двайцац пац
5	• rubası kaydım ^л	одзено ўложиц ^л
	• koşandım ^м	подпасацсе ^м
	• eylenmem ^н	зачекай ^н
6	• beraber kiderim	разем пойде ^о
	• bir sa'at	йедней годзини ^п

[7a]

1	• ev yabmaya	дом робиц
---	--------------	-----------

а гл. 2a⁵ б =пол. *nowego* в Фраза пакінутая безь перакладу. Гл. 6a⁴, 6a⁷
г =пол. *skąd idziesz* д тур. 1 sg; *станбулу* < з *станбулу* е Рушчук (тур. *Ruş-çuk*), турэцкі назоў балгарскага гораду Русэ ж тур. 'хлеба вазьму' з =пол. *mięsa*
и Пара (тур. *para* < фарс.), у XVII-XX стст. срэбная, ад 1844 медная манэта (40 пара = 1 груш) к =пол. *ekspensować* 'выдаткаваць' л тур. 1 sg praet.
м тур. 1 sg praet. н тур. 'я доўга не затрымаюся' о =пол. *razem pójdę* п =пол. *jednej godziny*

	• pençeri	окна
	• kapı	дзверя
	• soba	печа ^a
	• ev tavanı	сталава ^а но ^б
2	• hazır oldu	гато́во стало
	• satacaým	преда́м
	• kiderim gayri memlekette	пайду́ до инша́го мемлекету́ ^в
3	• tarla sürmeye	ора́ц
	• tepeye komalı ^r	укопи́г
	• eve kidermeli	додому справа́дзиц
	• kaç araba	веле фу́р ^д
4	• harçattım	зе́кспенсевале ^e
	• satın	ку́пиц
	• ahça	грошей
	• as	мало
	• mapeticay ^ж	
	• ödünç alıram	пазиджу́ ^з
5	• ot biçmeye	коши́ц
	• urak biçmeye	жа́ц
	• dövmeli ⁱ	би́ц ⁱ
	• deyermente çekmeli ^к	до млина́ ^к
6	• un ütmeye	на му́ку мало́ц
	• itmek bişür	хлеб печи
	• daha kazanayam	йешче заробе́ ^л
	• işi kalmadı	роботи не стало

[76]

1	• düvşürmeye ^м	сено гра́пцем ^м
	• kuru mı	ци су́хо
	• çi ^м	мокро ^м

^a = пол. *piec* ^б *сталяваньне* 'столь' (СПЗБ. 4, 568; ДАБМ, №228) ^в тур. *memleket* (< ар.) 'країна, край; акруга, раён' ^г тур. 'наверсе пакласьці', беларускі адпаведнік няясны ^д ст. бел. *фура* 'вялікі воз' 1578 (Булыка, 120) ^e гл. 66^д; [-о-] недакладнае напісаньне (прапушчаны) ^ж Слова няяснае, пакінутае ўкладальнікам безь перакладу ^з [-ч-] ^и тур. *necessitativus*: 'трэба быць, таўчы, малоць' ^к тур. 'да млына трэба завезьці' ^л = пол. *zarobię* ^м тур. 'збіраць'; [-и] магчыма, памылка (фатха замест ясыры) ^н тур. 'раса'; *мокро* — кантэкстуальны эквівалент

2	• beygir ver	кону дай
	• koş arabaya beygiri	у вас запрагай кона
	• çok eylendi	веле забавил
	• olmaz	неможно
	• küç	трудно
3	• 'aklım kayattı	розум потерал ^a
4	• öküz	вол
	• inek	крова ^b
	• buza	целе ^a
	• beygir	кон
	• at taşaklı ^d	окерг з йайками ^d
	• manda öküz	буйвол
5	• sütlü inek	млечне крова ^e
	• fena beygir	благн кон
	• kart ayakları	старѣ ногѣ
	• satarım	предам
	• panayır	кермаш
6	• hevesim var mal satın	мам охота ^ж купиц
	olmaya	йекего ^з товару
	• sevdim	любѣ ⁱ
	• sevmedim	не любѣ ^к
7	• vardım	билем ^л
	• varmadım	не билем ^м
	• lazım satın olmaya	треба купиц

[8a]

1	• pazar	таргависко
	• alış veriş ⁿ	гандал ведци ⁿ
	• bezirgan	купец
	• lazım ketürmeye ^o	треба на кермаш ^o
2	• adam çok	веле лудзей
	• adamça kezer	йак чловеѣ ходзиц

^{a-a} Слова даписана рукою 3-га писара ^b = пол. *krowa* ^a = пол. *cielę* ^г = пол. *ogier*; [-г-] ^d тур. 'непакладаны конь'; прыклад даслоўнага перакладу ^e = пол. *mleczna krowa* ^ж = пол. *mat ochotę*; пра -a на месцы -e: Ант., 344 ^з = пол. *jakiego* ⁱ = пол. *lubię* ^к = пол. *nie lubię* ^л = пол. *byłem* ^м = пол. *nie byłem* ^н тур. 'гандаль' ^o тур. 'трэба несць'

	• çıkarmaya	добивац ^а
	• diktim elma 'armut	посадзил яаблонки
3	• meyva acı	грушки
	• izin yokdur	древо фруктове
	• babam salvarmayır	позволена не мам ^б
4	• istimem bu işleri	оец не пушча ^в
	• vazkeştim bu şeyleri	нехца тей работи ^г
5	• sa tarafına	яа остонпил тей работи ^а
	• sol tarafa	права страна ^с
6	• evde mi senin evsahabi	лева страна ^с
	• evdedir	удода твой гаспадар
	• ne lazım	удода
	• var mı onda beygir	нашто
7	• vardır	чи йест кон
	• ben yola kitmeye	йест
	• uzak mı	яа в дарогу йехац
	• yakındır	чи далеко
		блиско

[9a]

1	• pek uzak diyelildür	ни далеко
	• ahşama keliris	до ахшаму* приедзем
	• peki	добре
	• ne verersin ^з	што даси ^з
2	• niy istersen	што хочеш
	• bir altmışlık ^і verirsin kiderim	шещ злотих ^і кали даси
		пойеду
	• peki	добре
3	• koş beykiri arabaya	в вос кана запрагай
	• eylen azacık	зачекай трохо
	• ben keyderim evine	яа пайдү дадому
4	• şeyleri alırım	речи заберу ^і
	• keldin mi ^к	чй пришов ^к
	• hazır mı	чи гатов

^а 'здабываць' ^б =пол. *pozwolenia nie mam* ^в =пол. *ojciec nie puszcza* ^г =пол. *nie chce tej roboty* ^д =пол. *odstąpił[em] tej roboty* ^е =пол. *strona* ^ж < тур. *ahşam*
'вячэрняя малітва' ^з тур. 2 pl ^і тур. *altmışlık* '60 пара' ^к тур. 2 sg

	• hazır	готов
	• utur arabaya	садай на вус ^а
5	• yola kit	на дарогу йец
	• çabuk kit	прендко ^б йец
	• kov beygiri	паганай кана
	• dur	стой
	• ben inderim arabadan	йа злезу з воза
6	• sualederim	запитайусе
	• iyi yol	чи добре дарога
	• sorsana	спитай
	• hayda kit	йец
	• o semte kit	в гетуйу старану
7	• yayaş yayaş şimdi kit	паволи паволи ципер
		йец
	• yakındır	блиско
	• kürünüyur ^в	вже тойо мейсцо видац ^г
	• bu mı yeri odır	ци гето тойо мейсцо

[96]

1	• odır budur	тойо гето
	• bu eve kelf	под гети дом ^г
	• çak buraya avluya	на гети двор
	• dur bunda	стой ге ^а
2	• lazım inmeye	треба злєсци
	• veryim bâna ahça	дайце мне гроши
	• al canım	вазми дұша ^е
	• hayda kit	йец сабе назад
3	• evine kit	дадому йец
	• allaha smarladık	бувай здаров
	• safa keldi hoş keldi	йец здаров
4	• allah selametler	шчєслива дарога
	• salaçaklarlan	здаров сабе йец
5	• şimdi başka dürlü	терас ^ж инша гатунек
	sülemesi vardır	мова йєст

^а =пол. *wóz* ^б =пол. *prędko* ^в тур. 'відно' ^г тур. 'пад гэты дом едзь' ^д гэтта 'вось тут' (Станкевич, 208) ^е тур 'душа мая; даражэнькі' (афэктыўны зварот)
^ж =пол. *teraz*

6	• ayı	медзвец
	• kurt	вилка ^а
	• tilki	лис
	• tavşan	зайонц ^б
	• canavarları	зверѣ
7	• orman kuşlar	лесныйе пташкі
	• yaban kuşlar	дзік ^в пташкі
	• ufak kuşlar	мал ^г пташкі

[10a]

1	• yaban ürdek	дзика качка
	• yaban tavuk	дзика кўра ^а
	• yaban kurka	дзика индичка
	• kaz	гўс
2	• dişi	самица
	• buldum	нашов ^д
	• tepeledim	пабив
	• yavru	дзеци
	• yavrular deri tuttum	дзецей живих полапал
3	• incidmedim	не загабал ^е
	• 'atmaca kuş*	велкі птах*
	• kara kuş ^з	чарн ^й птах ^з
	• karga	врона ^і
4	• hacacık	йескулка ^к
	• yarı beyas yarı siyah bu da karga ^л	то йест срога ^л
	• ürdek	качка
	• keverçin	голуб
5	• sinek	мўха
	• bütçek	кўзака ^м
	• yılın	вўж

^а = пол. *wilk* ^б = пол. *zajęc* ^в = пол. *dzikie* ^г = пол. *małe* ^д Дзеясловы ў радках 2-3 — у 1 sg ^е = пол. *nie zagabał[em]* 'не зачапіў, не пакрыўдзіў' * тур. 'ястраб, малы шуляк' (даслоўна 'ястраб птушка') ^з тур. 'назоў чорных птушак з пароды арлоў' (TS, 793) ^і = пол. *wrona* ^к = пол. *jaskółka* ^л = пол. *sroka, sraga*; тур. 'палова белая, палова чорная — гэткая варона'; беларускі адпаведнік "падсумоўвае" турэцкае тлумачэньне або адказвае на яго як на пытаньне, між тым *saroka* на-турэцку будзе *saksagan* ^м кузака 'кузурка' (СПЗБ. 2, 558; ЛА №365)

	• kurt	робак ^а
	• kezeyir	ходзѣ ^б
	• çekerdek	коники
6	• mahluk çokdur ^в	летайе веле створене ^в
	• küçük orman	малѣ лес
	• çuha	сукно
	• alacar	материйа ^г
	• bez	плътно ^д
7	• benbeyas beyas bez	барздо бело плътно
	• kaba bez	просте плътне
	• ince bez	ценке плътно
	• külmek	кашѹла
8	• don	гаци ^е
	• dektim	пашив
	• dikmedim	не шив
	• yabım	робил
	• yabmadım	не робил
	• olmadı	не стало

[106]

1	• naslı büyük şemşek	йакаѣа великаѣа маланка
	• bistun* aydınlık kündüz kibi	всѹди стало видно йак в дзен
2	• ol zaman onları kördüm	тагда ѣих обачив йак ѣаниѣ
	kiderken ol zaman yetiştim	ишли тагда дагнав
3	• naslı pek kök kürleyer	йак мощно гримиц
	• büyük sesi	велики гоглас
	• naslı	йак
4	• kök kürletti	загримело
	• ol zaman ben korktum	тагда ѣа сбалохавсе ^з
	• kök kürleyer	гримиц
5	• kürletti kök	гримело
	• ol kadar yamur	таки дошч
	• yaymış	ишов

^а = пол. *robak* ^б = пол. *chodzi* ^в Слово *летайе* ў турэцкім тэксьце няма адпаведніка ^г тур. 'шаўковая тканіна ў каляровых пасачкі' ^д = пол. *plótno* ^е ст. бел. *гаци* (< пол. 'порткі' ^ж Слова няяснае ^з [-п.]

6	• hemen ^a yolda su oldu çok keçmeye imkanı yok	неможно ^a на д'арозе ваді стало много не прайехац прайці неможно
7	• bastı yamur • daha yağak ⁶ • amma büyük • su çok	залив дошч йешче б'удзе ⁶ але великі ваді много

[11a]

1	• sofr • duruyur • kursana sofr ^a • utur sofraya	стол стайиц пастав стол ^a садай за стол
2	• yemek yelim • etmek ver • kaşık ver • yoktur kaşık • bulsana	б'удзем йесци хлеба дай лошк'у дай немаш лошкі ш'укай
3	• araçım • vardır • var • yokdur	б'уду ш'укац чи йест йест немаш
4	• çorba ver • şimdi veriyim • hazırdır • çabuk yesana	крупник дай зараз дам гатоно прендзей ^г йеш
5	• tamam ettim mi • tamam ettim • şükür barinin keremine ^d • allaha şükür	ци падйев падйев хва'ла богу бог дав йедзено ^d хва'ла богу
6	• hayda kitin işine • beri kel • hayda kitsin	йдзй до раб'оти е'хадзи с'уда ^e йдзи сабе
7	• skemle	зедел ^ж

^a тур. *hemen* 'зараз жа'; гл. 2a⁷ ⁶ Гл. 16⁴ ^a тур. 'накрый на стол' ^г =пол. *prę-
dzej* ^d тур. 'дзякуй шчодрасьці Творцы' ^e Записана рукою 3-га пісара ^ж ст.бел.
зэда'ль 'услон, лава' 1583 (СПЗБ. 2, 333; Булька, 101)

	• duruyur	стайиц
	• yatıyır	лежиц
	• kaldır	падними
	• bana ketür	мне принеси
	• ver eline	дай мне в руки
8	• ben ketüreyim sana ahırdır	йа панасу' табе цашко
	• sizleri ahırdır	вам цашко
	• bana ver	дайце мне
	• ben kuvvetliyim	йа душши
9	• alsana	везми

[116]

1	• çömlək	гарнека ^a
	• duruyur	стайиц
	• kırılmış	разбивсе
	• düştü	впав
	• daha kırılmadı	йешче не резбивсе
2	• teste	збан
	• sen ne ketürtüyür	што ти не деш
	• bal doldurdum ^b	мод несу ^b
	• ver bana	дай мне
	• tatlımı	ци салотки
3	• al bıçak	вазми нош
	• naslı keskin	йаки оstri
	• keskin diildir	не востри
	• biletsene	навастри
4	• yaş ^a yoktur	камена немаш
	• bulsana	найdzi
5	• kısrak	кабиле ^r
	• yavrusı vardır	дзица йест
	• köbeli	жеребнайа
	• ahırdır	цашкайа
6	• kir at	сивя огер ^d
	• beyas	бели

^a =пол. *garnek* ^b түр. 'я медам напоуни' ^c yaş замест таş: памылка (-з замест -я)
^r Гл. Ант., 286 ^d =пол. *ogier*

	• siyah	чорнѣ
	• kırmızı	чирвонѣ
7	• küzel kuyruk	хороши хвост
	• peki kuyruk	добрѣ хвост
	• başında beyas	на галаве бело
	• beyas yıldız	белейа гвезде ^a
8	• büyük kuyruk	велики хвост
	• kuruksız	бес хваста
	• fena kuyruk	благѣ хвост
	• beyas	белѣ
	• kırmızı	чирвонѣ

[12a]

1	• ilkiyas oldu	весна стала
	• başladı ot çıkmaya yerden	зачела ^b трава з земли ^b
		виходзиц
	• yamur	дошч
2	• kitdi	пашов
	• çamur oldu	балото стало
	• ot biyemiştir	трава велка ^c
	• hiç çıkmaya	не виходзиц трава
3	• kuru toprak	суха земля ^d
	• yoktur yamur	нема дажджѣ
	• allah yamur vermeye	бог дешчу ^e не даѣе
4	• inşa allah	воле божейа
	• allah verir	бог даѣц
	• bulutlu hava	хмурнойо небо
	• o semte güneş davdu	в той старане гдзе слонце
5	yamur yayır	дошч йдзе
	• burada yakındır	тут блиско
	• yayaçak	йци
	• büyük yamur	велики дошч
6	• geliyor	йдзе
	• küçük yamur	малѣ дошч
	• bunda kelmes	суди не пойдзе

^a = пол. *gwiazda*; пра -e- замест -a-; Ант., 285 ^b = пол. *zaczęła* ^c = пол. *z ziemi*
^d = пол. *wielka*; тур. 'трава выросла' ^d = пол. *sucha ziemia* ^e = пол. *deszczu*

- 7
- semtlen kitdi
 - onda var mı yamur
 - bize slatmadı
 - azaçık serbti

бокам пашов
там ци бив дошч
нас не намачив
трохо пакрапив

[126]

- 1
- bize pek slatti
 - biz körmedik yamuru
 - bizi zahre slatti
- 2
- size
 - bizim kurudur
 - yamurdan çürümiş
- 3
- kaskatı kalmış
 - brak şunu
 - kalsın
 - yazıktır
 - bize lazım diyildir
- 4
- naslı çabuk düşünüyor
 - adam çok
- 5
- çabuk
 - yamur keliyir
 - tırmık yoktur
 - onda araba yakın
- 6
- yatuyır
 - araba üzerinde yatuyır
 - ip var mı
- 7
- vardır
 - unuttum almaya
 - naslı sen delisin

нас барзо памачив
мѣ не бачили дажджу'
нам збожо памачив
вам
нашо сұхойо
од дашджу пагнило
нам йано препало
пакин гето
нехай застайеце
шкода
нам не треба
йак прендко^а збирайуц
лүдзей много
прендзей^б
дошдж находзиц
грабел нема
он там кале воза блиско
лежац
на возе наверху лежац
веровка ци йест
йест
запомнав^в вѣац
йаки тѣ дүрнѣ

[13a]

- 1
- var kit çabuk
 - kab
 - eylenme

йдзи прендзей^г
вхапи
не бавсец

^а =пол. *prędko* ^б =пол. *prędzej* ^в =пол. *zapomniał[em]*; тур. 1 sg ^г =пол. *prędzej* д 'не затрымвайся'

	• kitme	не йдзи
	• könderi ^б	назам ^а вернисе ^б
2	• naslı ulacak	йак бұдзе
	• beyle ulacak	так бұдзе
	• al beygiri	ăзми кона
3	• koş arabaya	запрагай в вос
	• eve kidelim ^г	дадом ^а йец ^г

[136]

1	• река	su
	• гара ^д	bayır ^а
	• поло ^е	kır ^е
	• да́леко	uzakım
	• флашка	şişe
	• цвик	çivi
	• ремен	kayış
2	• чара́вики	paraçları
	• боти	çizme
	• йармолка ^ж	fez ^ж
	• sarık ^з	завой ^з
	• kalpak	шапка
	• meştereler ^и	мешти ^и
3	• кишена	çebi
	• саке́ра	balta
	• желе́зо	demir
	• ме́дз	bakır
	• серебро	gümüş
	• зло́то ^к	altın
4	• диамент ^л	çevhertaşı ^л
	• да́раги	rahalı
	• çuha	сүкно
	• желе́но	yeşil

^а Замест л- (-д) памылкова напісана г- (-м) ^б тур. 'праводзіны, пажаданьне шчасьлівай дарогі' (TS, 561) ^в [-му] (памылкова сукун замест дамы) ^г тур. 'узгорак, узвышэньне' ^д тур. 'поле; стэп; раўніна' ^е 'бутэлька' ^ж 'феска' ^з ст.бел. *завой* 'цюрбан, чалма' (ТСБМ. 10, 136) ^и тур. 'лёгкія й мяккія сап'янавыя хатнія боцікі з кароткаю халяваю' (TS, 1013) ^к =пол. *złoto* ^л тур. 'каштоўны камень'

5	• сино	mavi
	• йечмен	arpa
	• грика	karabagday
	• ѿвос	yulaf
	• пшаница	bogday
6	• жито	covdar
	• гарох	grah ^a
	• боб	bakla
	• риж ^б	pirinç
	• ѿрехи	fundik
7	• фиѿи ^в	badem ^в
	• рѿзинки ^г	yüzüm ^г
	• сливи	eyrik
	• груши	armut
	• ѿаблик	elma
8	• перец	biber
	• капуста	lahna
	• масло	yah
	• ѿлива ^д	zeytun yah
	• ѿайца	yamurtan
8	• торба ^е	torbası
	• кошик	sepet
	• палица	raf
	• бочка	fuça
	• скура	diresi
	• каза	keçe

[14a]

1	• слон*	fildiş*
	• ѿгон ^з	ateş
	• вугол	kemür
	• гариц	yanayır

^a *grah* (< балг. *грах*) ужываецца замест тур. *bezelye* ў балканскіх дыялектах турэцкай мовы, напр. у гаворках балгарскіх туркаў і ў гагавускай мове (Bozkurt, 193) ^б = пол. *ryż* ^в тур. 'міндаль' ^г тур. 'вінаград' (гл. 146^б); *разынкi* па-турэцку — *kuru üzüm* (сухі в.) ^д 'алеі' ^е бел. *торба* < тур. *torba* ^ж тур. 'слановая костка' ^з 'агонь'

	• запалив ^а	yaktım ^а
	• гарело	yanmış
2	• будзе гарец	yatar yanayır
	• зваріц ^б	pişir ^б
	• йеџ	yemeli
	• варец йеџ	pişirmeye yemeli
	• зварив ^в	pişirdim ^в
	• вже гатова	hazır
3	• йеџци хачѹ	yemeye isterim
	• бўлкаг	samun ^г
	• лиџо	yaprak
	• папер	kahat
	• кветки	çiçek
	• муревана ^д џцена	taş duvar
4	• малаток	çekic
	• кулбака ^е	er ^е
	• дзида	mızrak
	• палаш	klıç
	• стримоно	zengi
	• piline bahla	да пойеса причепи
5	• чапрак	haşa
	• лѹк	ok
	• стрелка	yaya
	• шнѹрок	ipi ince
	• напаџи	çekmeli
	• стра ^л ац	at
6	• стрелив	attım
	• фу ^з ійа	tüfek
	• пор ^а х	barut
	• кула	kruşum
	• набиџ	doldur
	• вистрелиџ	ateş atmalı
7	• стрелив ^и	attım ^и

^а тур. 1 sg ^б тур. 2 sg imperat. ^в тур. 1 sg ^г тур. 'круглы й пышны хлеб' (TS, 1325) ^д Пра -е- замест -а-: Ант., 285 ^е тур. 'седло' ^ж ст.бел. чапрак < тур. Укладальник памяню месцамі адпаведнікі словаѹ лѹк і стрелка ^и тур. 2 sg imperat. ^к тур. 1 sg ^л ст.бел. фузыя 'від старажытнай стрэльбы' 1697 (Булыка, 69) ^м тур. 2 sg imperat. ^н тур. 1 sg

- а́рмата
- мала́йя а́рмата
- велика́йя а́рмата
- пистале́ти

tob
küçük tob
büyük tob
piştavlar

[146]

1	• йедена́ пистале́т	bir to[b]
	• каротки́	kısadır
	• войско́	asker
	• uzun	довги́
	• уауа asker	пешо войско́
2	• пехотем ^б	yayaylan
	• кавалерийа́	atlı asker
	• йдзе́	kideyir
	• фарцийя ^в	kale
	• вал	tabiya
	• локец	endaze ^г
3	• па́дзец	karış
	• адзин ступи́н ^е	bir adıme
	• кров	kan
	• спацев ^ж	terledim ^ж
	• умаривсе ^з	yoruldum ^з
4	• саже́н	kulaç
	• лу́стро	ayna
	• кру́к	çengi
	• гла́н	bak
	• ску́чи	sıçra
	• лаш спа́ц	yad uyumaya
5	• спи́ц	uyuyur
	• верблуд	dive
	• ко́т	kedi
	• ме́сто	şehir
	• ми́зар ^к	mizar

^а =пол. *jeden* ^б Форма няясная (пол. *piechota* ?) ^в ст.бел. *фортеця* 1663 (Булыка, 67); прапушчана [-те-] ^г Мера даўжыні, адпавядае 65 см ^д 'пядзя'
^е тур. 'крок', мера даўжыні, адпавядае 75 см (TS, 16) ^ж тур. 1 sg ^з тур. 1 sg
^и [-о-] памылкова дама замест фатхі ^к *мизар* < тур. *mezar* (< ар.) 'магіла' — мусульманскія могілкі

6	<ul style="list-style-type: none"> • магілѣ • винаград • вишни • клѹч • замо́к • йама • ров^а • замкнѹв^б 	kabri yüzüm fiji anahtar kilit kuyu yar ^a kilittim ^б
7	<ul style="list-style-type: none"> • адамкнѹв^а • адамкни • мо́цно • витни^г • не би • но́ч 	aştım ^а aç pek ur urma keçe
8	<ul style="list-style-type: none"> • видно • слонцо • сходзи́д^д • го́рачо • пече 	kürünür küneş do‘ayır sıcak yakayır

[15a]

1	<ul style="list-style-type: none"> • слонцо зашло • ве́цер • ме́сец зѣшов^е • ко́ло 	küneş kavuştu rözgar ay dovdu tekerlek
2	<ul style="list-style-type: none"> • ко́ла • бў́дка • гу́зик • ша́рава́ри • скринка • гу́стка^ж 	tekerlekler budkası dövme şarvar sunduk yemeni ^ж
3	<ul style="list-style-type: none"> • лист написа́ц • да́дому набиши́з^з • вме́йу • бѣ 	mektub yazmalı eve yaz bilürim ur

^а тур. 'прорва, безданы' ^б тур. 1 sg ^в тур. 1 sg ^г 'вытні' ^д 'усходзіць'
^е 'узышоў' ^ж тур. 'хустка зь лёгкай вышыванай тканіны' ^з [-п-]

4	• йаго	buna
	• йих	onları
	• вас	size
	• шукава ^а	aradım ^а
	• вадй хачу	su isterim
	• напида	iç
	• глибоко	derin
5	• цопло	sıcak
	• несмашно	tatlı di'il
	• бриткойо	fenadır
	• мй хочем даley ици	biz deleris daha kitmeye
6	• гдзе идзеце ^б	nereye kidersin ^б
	• мй суди пришли	biz buraya keldik
	• чаго вй пришли ^а	ne yestersen keldi ^а
7	• keçenmeye keldir ^г	жиц пришли ^г
	• рак	yenkeç
	• моро	deniz
	• лотка	kayık
	• акрент ^д	kemi
	• лина ^е	kanat
	• макшта ^ж	direk
8	• морскйя пташки	denis kuşlar
	• морска пташка	denis kuş
	• акрент идзе	kemi geliyor
	• цукер	şeker

[156]

1	• кава ^з	kahve
	• гарелка	rakı ^і
	• пиво	arpasu
	• карти	kumara
	• шашки	dam

^а тур. 1 sg ^б тур. 2 sg ^в тур. 3 sg ^г тур. 3 sg ^д ст. бел. *окрент*, *окрут* (< пол.) 'карабель' п. XVII ст. (Булыка, 121) ^е ст. бел. *лина* (< пол.) 'канат, вяроўка' пач. XVI ст. (Булыка, 101) ^ж Форма няясная; ст. бел. *машт* (< пол.) 'мачта' 1500 (Булыка, 120) ^з Магчыма, першая фіксацыя гэтага слова ў белар. мове ^і тур. 'хатняя гарэлка зь вінаграду, інжыру або сьліваў' (TS, 1213)

4	• йаго	buna
	• йих	onları
	• вас	size
	• шукава	aradım ^a
	• вадзі хачу	su isterim
	• напіса	iç
	• глібоко	derin
5	• цопло	sıcak
	• несмашно	tatlı di'il
	• бриткойо	fenadır
	• мй хочем даley ици	biz deleris daha kitmeye
6	• гдзе идзеце ^б	nereye kidersin ^б
	• мй суди пришли	biz buraya keldik
	• чаго вй пришли ^a	ne yestersen keldi ^a
7	• keşenmeye keldir	жиц пришли ^г
	• раk	yenkeç
	• моро	deniz
	• лотка	kayık
	• акрент ^д	kemi
	• лина ^е	kanat
	• макшта ^ж	direk
8	• морскойя пташки	denis kuşlar
	• морска пташка	denis kuş
	• акрент идзе	kemi geliyor
	• цўкер	şeker

[156]

1	• кава ^з	kahve
	• гарелка	raki ^і
	• пиво	arpasu
	• карти	kumara
	• шашки	dam

^a тур. 1 sg ^б тур. 2 sg ^в тур. 3 sg ^г тур. 3 sg ^д ст.бел. *окрент, окрут* (< пол.) 'карабель' п. XVII ст. (Булыка, 121) ^е ст.бел. *лина* (< пол.) 'канат, вяроўка' пач. XVI ст. (Булыка, 101) ^ж Форма няясная; ст.бел. *машт* (< пол.) 'мачта' 1500 (Булыка, 120) ^з Магчыма, першая фіксацыя гэтага слова ў белар. мове
^і тур. 'хатняя гарэлка зь вінаграду, інжыру або сыліваў' (TS, 1213)

2	• гра ^а	oynar musun ^a
	• музикант ^б	çengi ^б
	• гра ^в	çal ^в
	• гра ^й а	çalayır
	• танц ^у йе	oynayır
3	• женати и неженати	evlidir bekar
	• чи жонк ^у майеш	kadın sende var mı
	• баба	koça kadın
	• дзет	bak ihtiyar
4	• свидер ^г	burgu
	• дзацко ^д	amıca
	• цотка	teyze
	• сестра	kızkardeşi
	• kardeş	brāt
5	• писар	yazıcı
	• mehane	карчма
	• шинкарка	mehaneci
	• лод	buz
	• снер	kar
	• замерзло	donda
	• кравец	terzi
6	• кавал	demirci
	• гдзе т ^у т кравец живе	nerede terzi rubaya oturur
	• neredede dekici	гдзе т ^у т шавец
	• dekici	шавец
7	• злотник ^е	kemüşçi ^е
	• римар	sıraç
	• цесал	dulger
	• треба пайци	lazım kitmeye
	• зарез прид ^у	şimdi kelirim
8	• в ^у лица	sokak
	• на каторей в ^у лици	hangi mahalede
	• разбойник	haydud
	• разбойники	haydudlar

^a тур. 'ці ты граєш?' ^б тур. 'професійная танцаўшчыца' (TS, 248) ^в тур. 2 sg imperat. ^г ст.бел. свидеръ (< пол.) 'связа́рдзёлак' 1540 (Булыка, 94) ^д 'дзя-дзька' ^е тур. 'срѣбнік'

[16a]

1	• çok mı	чи много
	• az mı	чи мало
	• старй	ihtiyar
	• маладй чалавек	kenci adam
	• здаровй	sa
2	• дужи	kuvvetli
	• ўздечка	yular
	• на кана злажи	beygiri koy
	• треба злажиц	lazım koymay
	• железо	demir
3	• ў рот кану палажи	ahzıya beygiri koy
	• глопци ^a	çoçaklar
	• kızlar	дзевчага
	• женати	evli
	• неженати	bekar
4	• жонкў майеш	kadın var mı
	• немаш жонки	yokdur kadın
	• йанй йадўц	yemek yeyeler
5	• вже падйели	tamam ittiler
	• yediler ^b	чи йели

[16б]

1	• bir	я́дзин
	• iki	два́
	• üç	три́
	• dört	чати́ри
	• beş	па́ц
	• altı	ше́сц
	• yedi	се́м
2	• sekiz	о́сим
	• tukuz	дзе́вц
	• on	дзе́сец
	• on bir	я́дзина́пац

^a [x-] ^b тур. 'яны елі'

3	• on iki	дванацца
	• on üç	тринацца
	• on dört	чатырнацца
	• on beş	петнацца
	• on altı	шеснацца
4	• on yedi	семнацца
	• on sekiz	ошымнацца ^а
	• on tukuz	дзеветнацца
5	• yikirmi	двацца
	• utuz	трыцца
	• kırk	сорак
	• elli	пендзеонт ^б
	• altmış	шездзеонт ^в
	• yetmiş	семдзеат
	• sekiz ^г	асімдзісат ^д
6	• doksan	дзеветдзісат ^е
	• yüz	сто
	• bin	тысонц ^ж

[17a]

1	• патница	cuma gün
	• субота	cumaartesi
	• недзеле	pazar gün
	• понедзелек	pazarartesi
	• аўторак	salı
2	• серада	çarşamba
	• чецвер	perşembe
3	• в патницу	cuma gün
	• в супоту ^з	cumartesi
	• в недзелу	pazar gün
	• в понедзелек	pazarartesi
	• ве вторак	salı günü
4	• в середу	çarşamba günü
	• в чецвер	perşembe günü

^а [-ç-] над ~ памылкова пастаўленыя тры кропкі ^б = пол. *pięćdziesiąt* ^в = пол. *sześćdziesiąt* ^г тур. *sekiz* 'восем' памылкова замест *seksen* ^д [o-] прапушчаны, ^е ст. бел. *девятьдесят* ^ж = пол. *tysiąc* ^з [-п-]

5	• ne zaman ulacak ramazan	кали бўдзе ремезан ^а
	• kaç gün	за много дзон
6	• rog	boynuz
	• рог ^б	boynuzı ^б
	• канчүк ^в	kançık
	• калода	kütük
	• карá на древе	kabuk açta
7	• багати	zengin
	• убоги	karib
	• накармиц	doyrurmalı
	• падйе̇сци ^г	yesin ^г

[176]

1	• цомно	karanlıktır
	• пилнуй	baksana
	• служонци ^д	hizmekar
	• вйли ^е	dök
	• вилив ^ж	döktüm ^ж
2	• нали	doldur
	• налив ^з	doldurdum ^з
	• пастав	koy
	• паставив ^и	koydum ^и
	• дим ^к	tütüyor ^к
3	• пожер ^л	yangın
	• гариц	yanayır
	• згарело	yandı
	• гребен	tarak
	• голка	in
	• нитка	iplik
4	• зашиц	dikmeli
	• зашив	diktim
	• распарола̇со	delik oldu

^а Рамазан (< тур. *ramazan* < ар.) 9-ты месяц месячнага календара, пост у мусульманаў ^б тур. 'ягоны рог' ^в ст.бел. *канчукъ* (< тур. *kançı*) 'нагайка, пуга' 1661 (Булыка, 122) ^г тур. 3 sg imperat. ^д =пол. *slużący* ^е 'вылі' ^ж тур. 1 sg ^з тур. 1 sg ^и тур. 1 sg ^к тур. 'дымна, идзе дым' ^л [-а-] літара напісаная неразборліва й перакрэсьленая ^м тур. 1 sg

	• падзерласо	yırtım
	• цибуле ^a	^б sugan ^б
5	• чеснок	sarmusak
	• морква	avuç
	• капуста	^в lahna ^в
	• шкланка, фелижанек ^г	filcan
6	• кацолек	tençere
	• скварада ^д	tava
	• сон марице ^е	uyuku bastı ^е
	• спац хачу	yuklamaya isterim
7	• встав ^ж	kalktım ^ж
	• треба вмица ^з	lazım uyumaya ^з
	• пакачавса ^и	bulaştım ^и
	• обетры	sil
	• обмий ^к	ıkamalı ^к
8	• висуш	kurutsana
	• висехло	kurudı
	• пасцел	yatak
	• свечка гариц	mum yanayır
	• патухла	sünmiş
9	• свечку патуши	sündürsene mum

[18a]

1	• вады хачу	su isterim
	• напой ^л	
	• древо лежиц	açlar yatıyor
	• плача	ahlayır
	• смийеца	küleyir
2	• сердзити	dargın
	• сердуйе	darılıyır
	• гавары	süylesene
	• мавчы ^м	

^a Пра -е- замест -а-: Ант., 285-286 ^б Запісана ў пустое месца рукою 3-га пісара
^в Запісана ў пустое месца рукою 3-га пісара ^г =пол. *filizanka* (м.р. пад уплывам тур. *filcan*?) ^д скварада 'патэлья' (СПЗБ, 4, 444) ^е тур. 3 sg praet. ^ж тур. 1 sg ^з тур. 'трэба спаць' (!) ^и тур. 1 sg 'убрудзіўся' ^к тур. necessitativus: 'трэба абмыць' ^л Турэцкі адпаведнік не ўпісаны ^м Тс

3	• ne külersin	джаго ^а с̆мийӗс̆са
	• ahladım	плакав
	• şamata etme ^б	не кричеца ^б
4	• ben sana rica ve niyaz ederim bir yeri boş yok mı	йа ў цибе прӑшу аднаго месца парожнаго ци нима
5	• kiraylan tutmaya	нанац ^а
	• isterim kışlanmaya	хачў перӑзімавац
6	• yok mı adam ruşça bilen	ци нима чалавека што па рўскў ўмӗйе
	• bilmez yokdur	не знӑйу немаш

[186]

1	• sen nerelesir	в̆й одкўл ^г
	• biz moskov tarafundan	м̆й з маскавскӑй ^е старан̆д ^а
	• ne yistersen ^ж	чаго хочеца ^ж
2	• biz öğrenmeye 'ilmu 'amel	м̆й паўчйца наўки
	• naslı eylemeye	
	• ukumak için	читац
3	• hem dil öğrenmeye	йешче и йезика паўчйца
	• çeşit ^з	шбик ^з
	• ben istimem	йа ни хачў
4	• yok mı sizde bir [a.a.] hizmet etmeye	чи нима ў вас ӑднаго пана слўжби чиниц
	• ben boş olmayam	каб йа парожни не бив
	• kazanmaya	зарӑбиц
5	• bedahava kimse vermes	нихто дӑрма ни дӑсц
	• kazanmaya dilerim	йа хачў зарӑбиц

[19a]

1	• saban sayrullah	дзен добр̆й
	• akabetler hayrullah	назад одповец̆і
2	• ahşam hayrullah	добр̆й вечер
	• akabetler hayrullah	назад одповец̆і

^а [ч-] ^б тур. 2 sg. ^в 'няняць' ^г тур. 2 sg. ^д З Расейскӑй імперы̆і ^е маскавскӑй магчыма пад уплывам народнага маскальскӑй ^ж тур. 2 sg. ^з тур. 'род, від, гатунак'; беларускі адпаведнік няясны ^і =пол. *odpowiedź*

3	• hayrullah	на здаровіо
	• allah rezo'usun	іа ўдзенчн ^а
4	• urlar allah	шчсдливайа дарога
	• sana de urlar allah	также и табе шчсдливайа
		дарога
5	• allah te'ala bin bin bereket	нихай табе бог сбор ^б да ^с ц
	versin	
	• allah rezo'usun	бог ўдзенчн ^а

[196]

1	• bozdur bana altun bacaklı ^а	ра ^а мени мне чирвонца што
		з нагамн ^б
	• saraf ^г bunda var mı	вексел ^г ту ^г т гдзе йест
2	• bozdurmaya	ра ^а мениц
3	• neredede etmek satarlar	гдзе хлеб пра ^а дайуц
	• bu naslı birer para	чи то па адной пар ^й
4	• bir gruş	адзин лев
	• utuz para	три злоти
	• beşlik	пац пар
	• ben bilmem.sülemeye türçe	іа не вмеіу гаваріц па
		түрэцкү
5	• uşak	хлопец
	• tangar	вечорк ^и
	• tuz	сол
	• çereme ^д	напа ^с ц ^д
6	• ceviz	а ^р ехи вслоск ^{еж}
	• fundık	а ^р ехи ^е
7	• yassı vasluhi barlat fukşani	rubnik bizovu bukareşt
	duvurja ruşçuk ^з	

^а = пол. *udzięczny* ^б [-п-] ^в тур. *altun bacaklı* (дасл. 'чырвонец з нагамі') турэцкі назоў галяндзкага залатога дуката (TS, 124), на якім была выява рыцара з шырока расстаўленымі нагамі; беларускі адпаведнік — даслоўны пераклад ^г тур. 'мяняла грошай' ^д Сувязь паміж тур. *cereme* 'кампаенсацыя за шкоду, прычыненую іншай асобай' і бел. *напасць* 'несправядлівае абвінавачаньне, паклёп' (Нас. 313) няясная ^{е-с} 6-ты радок напісаны рукою 3-га пісара ^ж = пол. *włoskie*; -с устаўлена памылкова ^з Гарады на тэрыторыі Малдовы і Валахіі па дарозе з Расейскай імперыі ў Турцыю (сучасныя румынскія назовы: Iaşi, Vaslui, Bîrlad, Focşani, Rîmnicu, Buzău, Bucureşti, Giurgiu, Рысе (Балгарыя))

[20a]

1	• буна дзев	дзен добри
	• буна даменаца	так и табе дзен добри
	• буна време	добри вечар
2	• рамадит сенатос	бувайца здарови
	• мерчи сенатос	идзеце здарови
3	• май йеџти рџшешти штив	чи йеџт тџт што па рџску
		знайа
	• сбџни ламина рџшешти	гавари да мина ^а па рџску
4	• йев нџ шти малдаванешти	йа не знайџ па малдавску
5	• вџнди йеџти капитан	гдзе тџт йеџт капитан
	справни	справник ^б
	• ба штив че спџни	йон снайа ^а

[20б]

1	• кити парали платишти	много пар заплациџ
	• ла орџ	за йеџмен
	• йеџти фина ла кай	йеџт сено дла кана
2	• уна	џдзин
	• дов	два
	• трџ	трџ
	• патри	чатири
	• цинџ	паџ
	• шеџи	шеџџ
	• шепти	сем
	• опти	осим
3	• зеџи	дзеџџ
	• цинспреџи	петнаџџ
4	• ла йеш дрџм дрепти	чи добра дарога да йас
	• мџ йеџти ла хопс ла чала	чи нима часем на право на
		лево
5	• падрепти	просто
	• ной йеџти	нема

^а =рас. ^б =рас. капитан-исправник 'начальник павятовой палицы' ^в [3-]

6

7 | • кити часи
• вунди ла адайи кулкат
• вунди кречма
• сбуни дребти
• мошала ^a | че много ворст
гдзе станцияа перенаचावाц
гдзе тут карчма
гаварй правду
старй |
|------------|---|--|

^a Приблизны запис румынского тэксту ў современным правописе:

- 20a ¹ bună ziua bună dimineața bună vreme
 rămîneți sănătoși mergi sănătos
 mai este rusește știe spune la mine rusește
 eu nu știu moldovenește
 5 unde este căpitan ispravnic ba știu ce spune
- 20b ¹ cît parale plătește la orz este fin la cai
 unu dou trei patru cinci șase șapte opt
 zece cincisprezece
 la Iași drum drept mai este la hăis la ceala
 5 pe drept nu este cît ceasuri
 unde la odaie culcat unde cîrcima
 spune drept moșala

ПАКАЗАЛЬНІК СЛОВАФОРМАЎ

Словаформы ў паказальніку падаюцца ў тым выглядзе, у якім яны выступаюць у тэксьце размоўніка. Словы, у якіх адбылася графічная замена пачатнае літары, дублююцца ў варыянце з этымалогічным зычным на пачатку, узятым у квадратныя дужкі, і стаяць на адпаведным месцы, напрыклад, слова *бост* дублююцца пад літарай П у форме [п]ост. Пры вызначэньні альфабэтнага парадку дыякрытычныя знакі, а таксама «'» (´) ня ўлічваліся, хоць формы, якія розьняцца толькі дыякрытыкамі, падаюцца асобна.

Беларуская мова

авос 136	белл 116, 116	бувай 96
авторак 17а	бело 10а, 116	бувайца 20а
агон 14а	бенде 8а	будет 2а
адам 56	бендзе 86	будзе 16, 106, 13а, 13а,
адамкні 146	бершы 56	14а, 17а
адамкнў 146	бес 116	будзем 16, 11а
адзін 146	бі 146	будка 15а
адзін 3а, 166, 196, 206	бл 15а	буду 26
адзінаццац 166	бів 6а, 6а, 6а, 12а, 186	буду 11а
аднаго 18а	бывай 16	буйвол 76
аднаго 186	бйл 2а, 2а	булка 14а
адной 3а, 196	билем 76, 76	буп 6а
азмі 13а	биц 7а	бурак 16
акрент 15а, 15а	благі 76, 116	бўсці 3а
але 16, 106	бліско 86, 9а, 12а, 126	в 86, 9а, 9а, 106, 11а, 12а,
алива 136	боб 136	13а, 17а, 17а, 17а, 17а
арехі 136, 196, 196	бог 56, 11а, 12а, 12а,	ваді 106
армата 14а, 14а, 14а	19а бога 5а	ваді 106
асімдзісат 166	богу 11а, 11а	ваді 18а
ахшаму 9а	богу 6а, 66, 66	вадл 15а
баба 156	боже 5а	вазмі 96
бавсе 13а	божыя 12а	вазмі 116
багаты 17а	бокам 12а	вал 146
байрам 3а	бост 3а	вам 5а
балоту 12а	боті 136	вам 11а, 126
барздо 10а	бочка 136	вантробл 56
барздо 8а	брат 156	варец 14а
барзо 126	браце 3а	вас 15а
бачілі 126	бриткою 15а	вас 186
белея 116	брова 56	ве 17а

ве́зми 16, 11а
 ве́йалкі 56
 ве́ксел 196
 ве́ле 16, 66, 7а, 76, 8а,
 8а, 10а
 ве́лика́я 106, 14а
 ве́ликі 16, 106, 106, 116,
 12а
 ве́ликі 2а
 ве́лка 12а
 ве́лки 10а
 ве́рблуд 146
 ве́рї 5а
 ве́рни́се 13а
 ве́ровка 126
 ве́сна 12а
 ве́сци 8а
 ве́цер 15а
 ве́чар 20а
 ве́чер 19а
 ве́чоркі 196
 ве́же 9а, 14а, 16а
 ве́зач 126
 ве́ї 15а, 186
 ве́йдац 9а
 ве́дно 146
 ве́дно 106
 ве́дли 176
 ве́лив 176
 ве́лк 96
 ве́наград 146
 ве́ншу́у 56
 ве́сехло 176
 ве́стрелиц 14а
 ве́суш 176
 ве́тане 6а
 ве́тни 146
 ве́ходзиц 12а, 12а
 ве́шни 146
 ве́лоси 56
 ве́мейу 196
 ве́мейу 15а
 ве́мица 176
 ве́да 3а
 ве́за 9а, 126
 ве́зе 126
 ве́йско 146, 146

во́л 76
 во́ле 12а
 во́рст 206
 во́с 76, 9а, 13а
 во́стрї 116
 впа́в 116
 врона 10а
 всло́ске 196
 встав 176
 в́суди 106
 вто́ра́к 17а
 вуго́л 14а
 вуж 10а
 ву́лица 156
 ву́лицы 156
 ву́с 9а
 вха́пи 13а
 вши́тко 5а
 гава́ри 20а
 гава́ри 18а, 206
 гава́риц 196
 га́лава 56
 га́лаве 16, 116
 га́нда́л 8а
 га́ра 136
 га́релка 156
 га́рело 14а
 га́рец 14а
 га́риц 14а, 176, 176
 га́рнек 116
 га́рох 136
 га́спадар 86
 га́тов 9а, 9а
 га́товийе 8а
 га́тово 7а, 11а, 14а
 га́ту́нек 2а, 96
 га́ци 10а
 гва́зде 116
 гд́зе 26, 12а, 15а, 156,
 156, 196, 196, 20а, 206,
 206
 ге́ти 56, 96, 96
 ге́тийе 5а, 5а, 56
 ге́тим 5а
 ге́то 16, 26, 9а, 96, 126
 ге́ту́у 9а
 ге́ту́у 26

ге́та 96
 гла́н 146
 глибо́ко 15а
 гло́щи 16а
 го́дзинї 66
 го́лас 16, 106
 го́лка 176
 го́лу́б 10а
 го́рачо 146
 го́сподин 2а, 2а
 гра́ 156
 гра́бел 126
 гра́йа 156
 гра́пце 76
 гра́ц 156
 гре́бен 176
 гри́ка 136
 гриме́ло 106
 гримі́ц 106, 106
 гро́шей 7а
 гро́ши 16, 96
 гру́ши 136
 гру́шки 86
 гу́бї 56
 гу́зик 15а
 гу́с 10а
 гу́стка 15а
 да 14а
 да́ 20а, 206
 да́в 11а
 да́внейша́го 56
 да́гнав 106
 да́дом 13а
 да́дому 9а, 15а
 да́дому 96
 да́жджу 126
 да́й 16
 да́й 76, 11а, 11а, 11а, 11а,
 116
 да́йе 12а
 да́йце 96, 11а
 да́лей 15а
 да́леко 86, 9а
 да́леко 136
 да́м 11а
 да́раги 136
 да́рма 186

дарога 16
дарога 8а, 9а, 9б, 19а,
19а, 20б
дарогу 9а
дарогу 8б
дароге 10б
даси 9а
даси 9а
дасц 12а, 18б, 19а
дашджу 12а
дашджу 12б
два 16б, 20б
дванаццац 16б
дваццац 6б, 16б
двор 9б
дешчу 12а
джаго 18а
дзацко 15б
дзверя 7а
дзевегнаццац 16б
дзевец 16б
дзевецдзисат 16б
дзевчага 16а
дзело 6б, 8а
дзен 10б, 19а, 20а, 20а
дзецец 16б, 20б
дзет 15б
дзецей 10а
дзецем 5а
дзеци 10а
дзида 14а
дзика 10а, 10а, 10а
дзике 9б
дзица 11б
дзон 3а, 17а
диамант 13б
дим 17б
для 20б
дней 8а
до 6б, 7а, 7а, 8а, 9а, 11а
добивац 8б
добра 20б
добре 9а, 9а, 9а
добри 20а
добры 11б, 19а, 19а, 20а,
20а
додвиги 14б

додому 7а
дом 7а, 9б
допомажы 5а
дораго 2б
дошдж 12б
дошч 10б, 10б, 12а, 12а,
12а, 12а, 12а
древе 17а
древе 8б, 8б, 18а
дрова 8а, 8а
ду'ан 5б
дужи 16а
дурны 12б
душа 5б, 9б
душши 11а
експенсавал 6б
жац 7а
жедайу 5а
железо 13б, 16а
женати 15б, 16а
жеребная 11б
живе 15б
живих 10а
жито 13б
жиц 15а
жонки 16а
жонку 15б, 16а
з 19б
з 5б, 9а, 12а, 18б
з 7б
за 3а, 8а, 11а, 17а, 20б
забавил 7б
заберу' 9а
завой 13б
загабал 10а
загримело 10б
заживац 2б
зайонц 9б
залив 10б
замерзало 15б
замкнув 14б
замок 14б
запалив 14а
запятайуце 9а
заплатиц 20б
запомнав 1б, 12б
запрагай 7б, 9а, 13а

зарабиц 18б, 18б
зараз 11а
зарез 15б
заробе 7а
заставсе 6а, 6а
застайце 12б
зачекай 6б, 9а
зачела 12а
зашив 17б
зашиц 17б
зашло 15а
збан 11б
збирайуц 12б
збожо 12б
зварив 14а
звариц 14а
зверя 9б
згарело 17б
згубив 1б
здоров 1б, 1б
здоров 6а, 9б, 9б
здоров 6а, 9б
здоровы 20а
здоровы 16а, 20а
здоровы 19а
зедел 11а
зекспенсавал 7а
зелено 13б
земе 12а
земи 5б, 12а
зимно 8а
зишов 15а
злажи 16а
злажиц 16а
злезу 9а
злещи 9б
злоти 19б
злотих 9а
злотник 15б
злото 13б
змейсватя 8а
знайа 20а
знайу 18а
знайу 1б, 1б
знайу 20а
знам 8а, 8а
знаци 5а, 5б

значительный 16
 зорй 56
 зубй 56
 и 5а, 5а, 5а, 5а, 5а, 156,
 186, 19а, 20а
 идзе 15а
 идзе 12а, 12а
 йдзе 146
 идзеце 15а, 20а
 идзеш 66
 йдзи 13а
 йдзи 11а
 йдзй 11а
 'или 2а
 име 3а, 3а, 3а
 имона 2а, 5а
 индичка 10а
 инша 8а, 96
 иншаго 7а
 иншим 8а
 ици 15а
 йци 12а
 ишли 106
 ишов 106
 исламскей 5а
 йа 16, 26, 3а, 3а, 36, 86,
 86, 9а, 9а, 106, 11а, 11а,
 18а, 186, 186, 186, 19а,
 196, 20а
 йаблик 136
 йаблонки 86
 йаго 3а, 15а
 йадуц 16а
 йазик 5а
 йайками 76
 йайца 136
 йак 16, 26, 3а, 3а, 6а, 6а,
 8а, 106, 106, 106, 106,
 126, 13а
 йакайа 106
 йаки 116, 126
 йама 146
 йано 26, 126
 йанй 106, 16а
 йармолка 136
 йас 206
 йахйа 2а

йдзи 13а
 йеден 56, 146
 йедзено 11а
 йедней 66
 йедно 8а
 йездзиц 26
 йезик 56
 йезика 5а, 186
 йекего 76
 йели 16а
 йензик 56
 йескулка 10а
 йест 16, 16, 2а, 2а, 6а, 6а,
 66, 8а, 86, 86, 86, 96, 10а,
 11а, 11а, 116, 126, 126,
 14а, 196, 20а, 20а, 206
 йеџ 2а, 14а
 йеџци 11а, 14а
 йехац 86
 йец 16, 9а, 9а, 9а, 9а, 96,
 96, 96, 96, 13а
 йечмен 136, 206
 йеш 11а
 йешче 16, 2а, 26, 5а, 5а,
 5а, 5а, 5а, 7а, 86, 106,
 116, 186
 йих 16, 106, 15а
 йон 20а
 каб 186
 кабиле 116
 кава 156
 кавал 156
 кавалерийа 146
 каждим 56
 каза 136
 какой 16
 кале 126
 калени 6а
 кали 16, 5а, 5а, 9а, 17а
 калода 17а
 камена 116
 кана 9а, 9а, 16а, 206
 кану 16а
 канчук 17а
 капитан 20а
 капуста 136, 176
 кара 17а

каротки 146
 карти 156
 карчма 156, 206
 каторей 156
 кацолек 176
 качка 10а, 10а
 кашула 10а
 кветки 14а
 кедй 86
 кермаш 76, 8а
 килка 8а
 кишена 136
 кишки 56
 клуч 146
 кобетам 5а
 кола 15а
 колко 26
 коло 15а
 кон 76, 76, 86
 кона 76, 8а, 13а
 коники 10а
 кону 76
 коџиц 7а
 косткй 6а
 кот 146
 кошик 136
 кравец 156, 156
 кричеца 18а
 кров 146
 крова 76, 76
 крук 146
 крупник 11а
 кузака 10а
 кула 14а
 кулбака 14а
 купец 8а
 купиц 26, 7а, 76, 76
 кура 10а
 ласу 8а
 лаш 146
 лев 196
 лева 86
 левав 26
 лево 206
 лежац 126, 126
 лежиц 18а
 лежиц 11а

лес 10а
 леснийе 9б
 летайе 10а
 лина 15а
 лис 9б
 лист 2а, 15а
 лиско 14а
 лицитацийу' 3а
 лицо, 2а
 лод 15б
 локец 14б
 лотка 15а
 лошки 11а
 лошкѹ 11а
 лубе 7б, 7б
 лудзей 8а, 12б
 лук 14а
 лѹстро 14б
 мавчѣ 18а
 магиле 5б
 магилѣ 14б
 майеш 6а, 15б, 16а
 майо 3а
 макшта 15а
 маладѣ 16а
 малайа 14а
 маланка 10б
 малаток 14а
 малдѡвску 20а
 мале 9б
 малѣ 16, 2а, 10а, 12а
 мало 7а, 16а
 малоц 7а
 мам 7б, 8б
 мариц 17б
 марѹда 8а
 маскавскаѣ 18б
 масло 13б
 материйа 10а
 матки 3а
 маш 6а
 медз 13б
 медзвец 9б
 мейско 8а, 9а, 9а
 мейсцѹ 5б
 мемлекетѹ 7а
 менса 6б

меѡец 5б, 15а
 место 14б
 месца 18а
 мешти 13б
 мѣ 3а, 12б, 15а, 15а, 18б,
 18б
 миѡар 14б
 мина 20а
 мислах 8б
 млечне 7б
 млина 7а
 мне 2а, 9б, 11а, 11а, 11а,
 11б, 19б
 много 1б, 3а, 10б, 10б,
 12б, 16а, 17а, 20б, 20б
 мова 9б
 мод 11б
 мокро 7б
 моркѡа 17б
 моро 15а
 морска 15а
 морскійа 15а
 мощно 1б, 10б, 14б
 музикант 15б
 мѹку 7а
 мѹревана 14а
 мѹсѹлмански 5а
 мѹха 10а
 мушчине 5а
 на 1б, 3а, 5а, 5а, 5а, 5б,
 6б, 7а, 8а, 8а, 8б, 9а, 9а,
 9б, 10б, 11б, 12б, 15б,
 16а, 17а, 19а, 20б, 20б
 набиц 14а
 набиши 15а
 наѡастрѣ 11б
 наверху 1б, 12б
 нагами 19б
 назад 9б, 19а, 19а
 назам 13а
 найдзи 11б
 накармиц 17а
 належѣ 5а, 5а
 нали 17б
 налив 17б
 нам 5а, 12б, 12б, 12б
 намачив 12а

нанац 18а
 напаѡц 19б
 напацѣ 14а
 написа 15а
 написац 15а
 напоѣ 18а
 нас 12а, 12б
 насено 5б
 науки 18б
 научице 5а
 находзиц 12б
 начто 2а
 нашо 12б
 нашов 10а
 нашто 1б, 5а, 8б
 не 1б, 1б, 2а, 3а, 6а, 6а,
 7а, 7б, 7б, 8а, 8а, 8а, 8а,
 8б, 8б, 8б, 10а, 10а, 10а,
 10а, 10б, 11б, 11б, 12а,
 12а, 12а, 12а, 12б, 12б,
 13а, 13а, 14б, 18а, 18а,
 18б, 19б, 20а
 небо 5б, 5б, 12а
 недзеле 17а
 недзелѹ 17а
 неженати 15б, 16а
 нелѡа 1б, 2а
 нема 12а, 12б, 20б
 немаѡе 5б
 немаш 1б, 6а, 6а, 8а, 11а,
 11а, 11б, 16а, 18а
 неможно 7б, 10б
 неможно 10б
 неѡеш 11б
 несмашно 15а
 несѹ 11б
 нет 2а
 нехай 12б
 ни 2б, 8а, 9а, 18б, 18б
 нима 18а, 18а, 18б, 20б
 нитка 17б
 нихай 19а
 ниhto 18б
 новаго 2а
 новеого 6а, 6б
 ногѣ 6а, 7б
 ногѣи 6а

ножице 16
 нос 2а
 ноч 146
 нош 116
 обачив 106
 обетрѣ 176
 обмий 176
 обтар 16
 огер 116
 од 5а, 56, 126
 одзено 66
 одхул 186
 одповец 19а, 19а
 окер 76
 окна 7а
 он 126
 он 36
 орац 7а
 осим 166, 206
 остонпил 86
 остри 116
 охота 76
 оец 86
 очи 56
 ошимнаѣц 166
 па 18а, 196, 196, 20а, 20а,
 20а
 пабив 10а
 паволи 16, 16, 2а, 9а, 9а
 паганай 9а
 пагнило 126
 па́дзе 146
 падзерладо 176
 па́йев 11а, 11а
 па́йели 16а
 па́йесци 17а
 падними 11а
 па́иджу 7а
 пайду 66, 66, 7а, 9а
 пайци 156
 пакачавса 176
 пакин 126
 пакра́пив 12а
 палажи 16а
 палаш 14а
 палица 136
 палци 56

памачив 126, 126
 пана 186
 панасу 11а
 папер 14а
 пар 66, 196, 206
 парѣ 196
 парожнаго 18а
 парожни 186
 пастав 11а, 176
 паставив 176
 па́сцел 176
 патница 17а
 патницу 17а
 патухла 176
 патуши 176
 пау́чица 186, 186
 пац 66, 166, 196, 206
 пашив 10а
 пашов 6а, 6а, 12а, 12а
 пендзесонт 166
 пера́зимавац 18а
 перена́чавац 206
 перец 136
 [п]ершя 56
 петнаѣц 166, 206
 пехотем 146
 пец 7а
 пече 146
 печи 7а
 пешо 146
 пиво 156
 пилну́й 176
 писар 156
 пистале́т 146
 писталети 14а
 плакав 18а
 плахи 56
 плача 18а
 плу́тне 10а
 плу́тно 10а, 10а, 10а
 под 96
 подпаса́це 66
 пожер 176
 позволена 86
 пойде 66
 пойдзе 12а
 по́йеду 9а

по́йеду 8а, 8а
 по́йеса 14а
 покажи́те 2а
 полапал 10а
 поло 136
 понедзелек 17а, 17а
 порáх 14а
 поса́дзил 86
 по́сле 8а
 послу́шному 5а
 [п]ост 3а
 потему 8а
 по́герал 76
 потим 56
 потра́ву 2а
 потреба 56
 пра́ва 86
 правду 206
 право 206
 пра́да́йеш 26
 пра́да́йу 26
 пра́да́йуц 26
 пра́да́йуц 196
 прайехац 106
 прайци 106
 пра́шу 18а
 преда́й 8а
 преда́йуц 16
 преда́м 76
 преда́м 7а
 прендзей 16, 16, 11а, 126,
 13а
 пренджо 16, 9а, 126
 препало 126
 приве́т 6а
 приду 156
 при́йедзем 9а
 при́личный, 16
 прине́си 11а
 прислу́хай 5а
 причепи 14а
 пришла 6а
 при́шле 6а
 при́шли 15а, 15а, 15а
 пришов 6а, 6а, 66, 9а
 пророка 56
 просте 10а

просто 206
 проша 2а, 6а
 пружна 8а
 птах 10а, 10а
 пташка 15а
 пташки 96, 96, 96, 15а
 пуйде 8а
 пуйде 86
 пуп 2а, 2а, 6а
 [п]уџци 3а
 пушча 86
 пшаница 136
 работа 8а, 8а
 работи 86, 86, 11а
 разбивсе 116
 разбойник 156
 разбойники 156
 разем 66
 разинки 136
 размени 196
 размениц 196
 рак 15а
 распароладо 176
 резбивсе 116
 река 136
 ремезан 17а
 ремен 136
 реч 26
 речай 8а
 речей 16
 речи 9а
 риж 136
 римар 156
 робак 10а
 робил 10а, 10а
 робиц 7а
 роботи 7а
 ров 146
 рог 17а
 рогѣ 17а
 род 2а
 розум 16, 76
 розумец 5а, 5а
 ронбал 8а
 ронбац 8а
 рот 2а, 56, 16а
 рубай 8а

руки 56
 руки 11а
 руску 18а, 20а, 20а
 рушчуку 66
 сабе 96, 96, 11а
 сагоѣа 3а
 садаѣ 9а
 садаѣ 11а
 сажен 146
 сакера 136
 салотки 116
 сам 26, 26
 самица 10а
 сбалохавсе 106
 сбор 19а
 свеце 5а, 5а
 свечка 176
 свечку 176
 свидер 156
 се 6а, 6а
 сем 166, 206
 семдзеѣат 166
 семнаѣац 166
 сено 76, 206
 серада 17а
 сердзити 18а
 сердѣе 18а
 сѣреду 17а
 серцо 56
 сѣстра 156
 сивѣ 116
 сидение 2а, 2а
 сидѣт 2а
 сино 136
 скварада 176
 сколько 3а
 сконт 66
 скринка 15а
 скѣра 136
 скѣч 146
 сливѣ 136
 слова 5а, 56
 слово 2а
 слон 14а
 слонце 56, 12а
 слонцо 146, 15а
 служби 186

служонци 176
 слухац 5а
 смерц 6а, 6а
 смийеѣа 18а
 смийеѣа 18а
 снаѣа 20а
 снег 156
 собе 26
 сол 196
 сон 176
 сорац 166
 сорѣ 2а
 спац 146, 176
 спацев 146
 спитай 9а
 спиц 146
 способний, 16
 справник 20а
 справадзиц 7а
 сребро 136
 срога 10а
 стайниц 16, 2а, 11а, 11а,
 116
 стала 12а
 сталавано 7а
 стало 16, 16, 7а, 7а, 8а,
 8а, 10а, 106, 106, 12а
 стан 2а
 станбулу 66
 станциѣа 206
 старане 12а
 старанѣ 186
 старану 9а
 старѣ 76, 16а, 206
 старши 3а
 створене 10а
 сто 166
 стой 16, 16, 2а, 9а, 96
 стол 2а, 11а, 11а, 11а
 страѣац 14а
 стрелив 14а, 14а
 стрелка 14а
 стримоно 14а
 стропа 86, 86
 ступин 146
 субота 17а
 суда 11а

сѹди 12а, 15а
 сѹкно 10а, 13б
 супоту 17а
 сѹха 12а
 сѹхо 7б
 сѹхойо 12б
 сходзиц 14б
 сцена 14а
 та 8а
 табе 19а, 19а, 20а
 табе 11а
 тагдѣ 1б, 10б, 10б, 10б
 так 13а, 20а
 также 19а
 таки 10б
 такѣ 1б
 такой 3а
 там 2а, 12а, 12б
 тамтим 5а
 танцуйе 15б
 таргависко 6б, 8а
 твайо 3а
 твар 2а
 твой 8б
 теѣ 8б, 8б
 терас 9б
 ти 6а, 6а
 тѣ 1б, 2б, 3б, 11б, 12б
 тидзен 3а
 тисонц 16б
 то 10а, 19б
 товару 7б
 тогда 1б
 той 12а
 тойо 1б, 9а, 9а, 9б
 тонко 1б
 топхан 2а
 торба 13б
 трава 12а, 12а, 12а
 треба 1б, 1б, 5а, 7б, 8а,
 9б, 12б, 15б, 16а, 17б
 три 19б
 трѣ 16б, 20б
 тримай 5а
 тримайу 3а
 тринаца 16б
 трицац 16б

трохо 9а, 12а
 трудно 1б, 7б
 ту 2а
 тѹрецкаго 5а
 тѹрецку 19б
 тут 2а, 12а, 15б, 15б, 20а,
 20а, 20б
 туѣ 19б
 у 5б, 5б, 5б, 7б, 16а, 18а,
 18б
 убоги 17а
 удзенчнй 19а, 19а
 удома 8а
 удома 8б, 8б
 узац 6б
 уздечка 16а
 укопѣ 7а
 уложиц 6б
 умар 6а
 умаривсе 14б
 умеѣ 18а
 утворил 5б, 5б, 5б
 ухо 5а
 фабрику 2а
 фарз 5а
 фарцийа 14б
 фелижанек 17б
 фици 13б
 флашка 13б
 фруктове 8б
 фруктове 8б
 фузийа 14а
 фуѣ 7а
 хадзи 11а
 хароши 11б
 хачу 2б, 14а, 15а, 17б,
 18а, 18а, 18б, 18б
 хвала 6а, 6б, 6б, 11а, 11а
 хваста 11б
 хвафило 3а
 хвост 11б, 11б, 11б, 11б
 хлеб 7а, 19б
 хлеба 6б, 11а
 хлопец 19б
 [х]лопи 16а
 хмурнойо 12а
 ходзѣ 10а

ходзиц 8а
 хорѣ 6а, 6а
 хоц 5б, 5б, 5б
 хоче 2б
 хотим 15а
 хочесе 18б
 хочеш 1б, 5а, 5а, 9а
 хто 2б, 8б
 хѹдожник 2а
 [х]устка 15а
 хца 8б
 цашкаѣа 11б
 цашко 11а, 11а
 цвик 13б
 це 7б
 ценке 10а
 цеѣал 15б
 ци 7б, 9а, 11а, 11б, 12а,
 12б, 18а, 18а
 цибе 18а
 цибуле 17б
 ципер 9а
 цомно 17б
 цопло 15а
 цотка 15б
 цукер 15а
 чаго 6а, 15а, 18а, 18б
 чалавек 16а
 чалавеса 18а
 чапрак 14а
 чараѣики 13б
 чарнѣ 10а
 часем 20б
 часу 5б
 чатирѣ 16б, 20б
 чатирнацац 16б
 че 20б
 чего 2а
 чеснок 17б
 чецвер 17а, 17а
 чи 1б, 2а, 6а, 6а, 8б, 8б,
 9а, 9а, 11а, 15б, 16а, 16а,
 16а, 18б, 19б, 20а, 20б,
 20б
 чѣ 9а
 чиниц 18б
 чирвонѣ 11б, 11б

чирвонца 196
 читац 186
 чловек 56
 члове́к 8а
 чо́рни 116
 чувац 2а, 6а, 66
 чуй 5а
 шавец 156, 156
 шапка 136
 ша́рава́н 15а
 шашки 156
 шбик 186

шеддзедонт 166
 шесна́цац 166
 шесц 9а, 166, 206
 шив 10а
 шинка́рка 156
 шкланка, 176
 шкода 126
 шлу́нек 6а
 шну́рок 14а
 што 2а, 6а, 66, 9а, 9а,
 116, 18а, 196, 20а
 шча́слива 16

шчэ́слива 96
 шчэ́слива́я 19а
 шчы́слива́я 19а
 шу́жав 15а
 шука́й 11а
 шу́кац 11а

Турэцкая мова

acı 86, 86
 aç 146
 açlar 18а
 açta 17а
 adam 56, 8а, 126, 16а, 18а
 adamça 8а
 adım 146
 agzı 2а
 ahşam 19а
 ahşama 9а
 ahça 16, 7а, 96
 ahırdır 11а, 11а, 116
 ahiretde 5а
 ahladım 18а
 ahlayır 18а
 'ahzı 56
 ahziya 16а
 akabetler 19а, 19а
 'aklım 16, 76
 al 16, 96, 116, 13а
 alaca 10а
 allah 16, 16, 5а, 56, 96,
 12а, 12а, 12а, 19а, 19а,
 19а, 19а, 19а
 allaha 96, 11а
 almaya 126
 alsana 11а
 altmış 166
 altmışlık 9а

altın 136, 196
 altı 166
 alış 8а
 alın 26
 alıram 7а
 alırım 66, 9а
 'amel 186
 amma 16, 106
 amıca 156
 anadan 3а
 anahtar 146
 araçam 11а
 araba 7а, 126, 126
 arabadan 9а
 arabaya 76, 9а, 9а, 13а
 aradım 15а
 armut 136
 'armut 86
 arpa 136
 arpasu 156
 as 7а
 asker 146, 146, 146
 asselam 6а, 6а
 aştım 146
 at 76, 116, 14а
 ateş 26, 14а, 14а
 'atları 2а, 5а
 atlı 146
 'atmaca 10а

atmalı 14а
 attım 14а, 14а
 avluya 96
 'avretleri 5а
 avuç 176
 ay 56, 15а
 ayakları 6а, 76
 aydınlık 106
 ayleye 5а
 ayna 146
 ayı 96
 az 16а
 azacık 9а
 azaçık 12а
 babam 86
 bacaklı 196
 badem 136
 bahla 14а
 bak 146, 156
 bakla 136
 baksana 176
 bakır 136
 bal 116
 balta 136
 bana 2а, 96, 11а, 116, 196
 bari 5а
 barinin 11а
 barlat 196
 barsakları 56

barut 14a
bastı 106, 176
başı 56
başında 16, 116
başka 8a, 96
başladı 12a
bayır 136
bayrama 3a
bedahava 186
bekar 156, 16a
ben 16, 26, 3a, 3a, 36, 86,
9a, 9a, 106, 11a, 11a, 18a,
186, 186, 196
benbeyas 10a
benim 3a
beraber 66
bereket 19a
berşembe 17a
beri 11a
beş 66, 166
beşlik 196
beyle 13a
beyas 10a, 10a, 116, 116,
116, 116
beygir 76, 76, 76, 8a, 86
beygiri 76, 9a, 13a, 16a
beykiri 9a
bez 10a, 10a, 10a, 10a
bezirgan 8a
bıçak 116
bişür 7a
biber 136
bicmeye 7a, 7a
bildim 16, 8a
bilen 18a
biletsene 116
biliyir 86
bilmedim 16, 8a
bilmeli 5a, 5a, 56
bilmem 196
bilmez 18a
bilürim 15a
bin 19a, 19a
bin 166
bir 26, 3a, 3a, 56, 66, 8a,
8a, 9a, 146, 146, 166, 18a,
186, 196

birer 196
bismillahi 1a
bistun 106
biyemiş 12a
biyüik 16, 2a, 3a, 106, 106,
106, 116, 12a, 14a
biz 3a, 126, 15a, 15a, 186,
186
bize 5a, 12a, 126, 126
bizi 126
bizim 126
bizovu 196
bogday 136
boş 18a, 186
boşlu 8a
boynuz 17a
boynuzı 17a
bozdur 196
bozduzmaya 196
brak 126
bu 2a, 26, 5a, 5a, 56, 56,
86, 86, 9a, 96, 10a, 196
budkası 15a
budur 16, 96
bukareşt 196
bukün 3a
bulaştım 176
buldum 10a
bulsana 11a, 116
bulutlu 12a
buna 15a
bunda 2a, 96, 12a, 196
bunrada 12a
bunu 26, 26
bunun 3a
buraya 96, 15a
burgu 156
burunu 2a
buyur 2a, 6a, 6a
buyurum 2a
buz 156
buza 76
büçek 10a
can 56
canavarları 96
canım 96
ceviz 196

ciker 56
covdar 136
cuma 17a
cuma'artesi 17a
çabuk 16, 16, 16, 9a, 11a,
126, 126, 13a
çak 96
çal 156
çalayır 156
çamur 12a
çarşamba 17a, 17a
çebi 136
çekerdek 10a
çekiç 14a
çekmeli 7a, 14a
çengi 146
çengi 156
çereme 196
çeşit 186
çevhertaşı 136
çıkarmaya 86
çıkarmaya 12a, 12a
çi 76
çiçek 14a
çivi 136
çizme 136
çoçaklar 16a
çok 16, 76, 8a, 106, 106,
126, 16a
çokdur 10a
çorba 11a
çömlek 116
çuçakları 5a
çuha 10a, 136
çuma 17a
çumartesi 17a
çürümüş 126
da 10a
daha 16, 2a, 26, 7a, 86,
106, 116, 15a
dam 156
damla 26
dargin 18a
darılıyır 18a
davdu 12a
davranma 26
de 19a

dekici 156, 156
 dektim 10a
 deleris 15a
 delik 176
 delisin 126
 demir 136, 16a
 demirci 156
 denis 15a, 15a
 deniz 15a
 deri 10a
 derin 15a
 deymene 7a
 di'il 15a
 diildir 116
 dikmedim 10a
 dikmeli 176
 diktim 86, 176
 dil 56, 186
 dilerim 186
 dilerse 16, 5a, 5a
 dili 5a, 5a, 56
 dini 5a
 dinne 5a
 dinnemeli 5a
 direk 15a
 diresi 136
 dişi 10a
 dişleri 56
 dive 146
 diyelildür 9a
 diyildir 126
 dizleri 6a
 do'ayır 146
 doksan 166
 doldur 14a, 176
 doldurdum 116, 176
 don 10a
 dondu 156
 dovdu 15a
 doyrurmalı 17a
 dök 176
 döktüm 176
 dört 166
 dövme 15a
 dövmeli 7a
 du'ada 56
 dudakları 56

dulger 156
 dunyada 5a
 dur 16, 16, 2a, 9a, 96
 duruyur 16, 2a, 11a, 11a,
 116
 duvar 14a
 duvurja 196
 dürlü 16, 16, 2a, 8a, 8a, 96
 düştü 116
 düvşünüyur 126
 düvşürmeye 76
 ecel 6a, 6a
 ederim 18a
 efendi 2a
 efendim 2a
 ejderha 8a
 'eleyküm 6a, 6a
 elhamdü 6a, 66, 66
 eline 11a
 elleri 56
 elli 166
 elma 86, 136
 endaze 146
 er 14a
 erlere 5a
 et 66
 etme 18a
 etmek 11a, 196
 etmeye 186
 ettim 11a, 11a
 ev 7a, 7a
 evde 8a, 86
 evdedir 86
 eve 7a, 96, 13a, 15a
 evine 9a, 96
 evli 16a
 evlidir 156
 evsahabi 86
 evveli 56
 eylemeye 186
 eylen 9a
 eylendi 76
 eylenme 13a
 eylenmem 66
 eyrik 136
 fabrika 2a
 farz 5a

fena 76, 116
 fenadır 15a
 fez 136
 fijni 146
 filcan 176
 fildiş 14a
 fuça 136
 fukşani 196
 fundik 136, 196
 gayri 7a
 geliyir 12a, 15a
 gezerim 26
 grah 136
 gruş 26, 196
 gümüş 136
 hacacık 10a
 hafta 3a
 hangi 156
 harçattım 7a
 hasta 6a, 6a
 haşa 14a
 hava 12a
 hayda 9a, 96, 11a, 11a
 haydud 156
 haydudlar 156
 hayrullah 19a, 19a, 19a,
 19a
 hazır 7a, 8a, 9a, 9a, 14a
 hazırdır 11a
 hem 5a, 5a, 5a, 5a, 5a, 5a,
 186
 hemen 2a, 106
 her 5a, 56
 hevesim 76
 hiç 12a
 hizmetkar 176
 hizmet 186
 hoş 16, 96
 hudadan 5a
 harçattı 66
 ıkamalı 176
 iç 15a
 için 186
 ihtiyar 156, 16a
 iki 166
 ilkiyas 12a
 'ilmu 186

imi 6a, 6a, 66
imkanı 106
in 176
ince 16, 10a, 14a
incidmedim 10a
inek 76, 76
inerim 9a
inmeye 96
inşa 12a
ip 126
ipi 14a
iplik 176
iski 56, 56
islam 5a
ismi 3a, 3a, 3a
istemem 26
isterim 14a, 15a, 176, 18a,
18a
isterse 26
istersen 9a
istimem 86, 186
iş 8a
işi 66, 7a, 8a
işine 11a
işit 5a
işleri 8a, 86
itmek 66, 7a
ittiler 16a
iyi 9a
izin 86
kab 13a
kaba 10a
kabirde 56
kabri 146
kabuk 17a
kaç 26, 3a, 66, 7a, 8a, 17a
kaçdur 3a
kadar 16, 26, 3a, 106
kadın 156, 156, 16a, 16a
kahat 14a
kahve 156
kaldı 6a, 6a
kaldır 11a
kale 146
kalktım 176
kalmadı 7a
kalmış 126

kalpak 136
kalsın 126
kamçık 17a
kan 146
kanat 15a
kapı 7a
kar 156
kara 10a
karabagday 136
karanlıktır 176
kardeş 156
kardeşim 3a
karga 10a, 10a
karış 146
karib 17a
kart 76
kaskatı 126
kaşık 11a, 11a
kaşları 56
kavuştu 15a
kayattı 16, 76
kaydım 66
kayış 136
kayık 15a
kaz 10a
kazanayam 7a
kazanmaya 186, 186
keçe 136, 146
keçenmeye 15a
keçmeye 106
kedi 146
kel 96, 11a
keldi 16, 16, 6a, 6a, 6a,
6a, 96, 96, 15a, 15a
keldik 15a
keldim 66
keldin 9a
kelirim 156
keliris 9a
keliyir 126
kelmes 12a
kelüb 66
kemi 15a, 15a
kemüşçi 156
kemür 14a
kenci 16a
kendi 26, 26

kerek 16, 16, 5a, 5a, 56,
56, 56
keremine 11a
kes 8a
keseyim 8a
keskin 116, 116
kestim 8a
ketür 11a
ketüreyim 11a
ketürmeye 8a
ketürüyur 116
keverçin 10a
keyderim 9a
keyfe 6a, 6a, 66
keyfi 8a
kezer 8a
kezeyir 10a
kır 136
kırk 166
kırılmadı 116
kırılmış 116
kırmızı 116, 116
kısadır 146
kısarak 116
kışlanmaya 18a
kızkardeşi 156
kızlar 16a
kibi 106
kideceyim 8a, 8a
kidelim 13a
kiderim 66, 66, 66, 7a, 86,
9a
kiderken 106
kidermeli 7a
kidersin 15a
kideyir 146
kidmem 8a
kilit 146
kilittim 146
kim 26, 86
kimse 186
kir 116
kiraylan 18a
kirpekleri 56
kit 9a, 9a, 9a, 9a, 9a, 96,
96, 13a
kitdi 6a, 6a, 12a, 12a

kitin 11a	küleyir 18a	mum 176, 176
kitme 13a	külmek 10a	musun 156
kitmeye 86, 15a, 156	kün 3a, 8a, 17a, 17a, 17a,	mübarek 56
kitsin 11a	17a, 17a	müsülman 5a
klıç 14a	kündüz 106	namazda 56
koça 156	küneş 56, 12a, 146, 15a	naslı 16, 16, 3a, 106, 106,
komalı 7a	künü 17a, 17a, 17a	106, 116, 126, 126, 13a,
korktum 106	kürletti 106, 106	186, 196
koş 76, 9a, 13a	kürleyer 106, 106	ne 16, 2a, 2a, 26, 6a, 6a,
koşandım 66	kürünür 146	6a, 6a, 66, 66, 66, 86, 9a,
kov 9a	kürünüyur 9a	116, 15a, 17a, 18a, 186
koy 16a, 16a, 176	kütük 17a	nederler 2a, 5a
koydum 176	küzel 116	nerede 26, 156, 156, 196
koymay 16a	küzleri 56	nereden 66
köbeli 116	lahna 136, 176	neresi 186
kök 56, 106, 106, 106,	layık 16	nereye 15a
106	layıkdur 5a	nicesi 6a, 6a, 66
könderi 13a	lazım 16, 16, 5a, 76, 8a,	niy 9a
kördüm 106	86, 96, , 126, 156, 16a,	niyaz 18a
körmedik 126	176	o 9a, 12a
kösterseniz 2a	lazımdur 56	odun 8a, 8a
kruşum 14a	lillahi 6a, 66, 66	odır 16, 9a, 96
kulaç 146	mahalede 156	ok 14a
kulak 5a	mahluk 10a	ol 16, 16, 3a, 106, 106,
kullarının 26	makas 16	106, 106
kumara 156	mal 76	oldu 7a, 106, 12a, 12a,
kurka 10a	manda 76	176
kursana 11a	mapeticay 7a	olmadı 16, 3a, 8a, 10a
kurt 96	mavi 136	olmaya 16, 76, 76
kurt 10a	mehane 156	olmayam 186
kuru 76, 12a	mehaneci 156	olmaz 16, 76
kurudur 126	mektub 15a	on 166
kurudı 176	melek 56	on altı 166
kuruksız 116	memlekette 7a	on beş 166
kurutsana 176	meşterler 136	on bir 166
kuş 10a, 10a, 15a	meyva 86, 86	onda 86, 12a, 126
kuşlar 96, 96, 96, 15a	mezata 3a	on dört 166
kuvvetli 16a	mı 16, 2a, 6a, 76, 86, 86,	on iki 166
kuvvetliyim 11a	9a, 9a, 12a, 126, 156,	onları 16, 106
kuyruk 116, 116, 116, 116	16a, 16a, 16a, 18a, 18a,	onları 15a
kuyu 146	186, 196	on sekiz 166
kübeg 2a, 6a	mısın 26	on tukuz 166
kü[be]ki 2a	mızrak 14a	on yedi 166
küç 16, 76	mi 86, 9a, 11a	on üç 166
küçek 2a	minasib 5a	orma 8a
küçük 16, 10a, 12a, 14a	mizar 146	orman 96, 10a
külersin 18a	moskov 186	ot 7a, 12a, 12a

oynar 156
 oynayır 156
 ödünç 7a
 öküz 76, 76
 pahalı 136
 pahası 26
 paçar 16
 panayır 76
 papuçları 136
 para 66, 196, 196
 parmakları 56
 pazar 8a, 17a, 17a
 pazara 66
 pazaratesi 17a, 17a
 pek 16, 8a, 9a, 106, 126, 146
 peki 9a, 9a, 116
 pençeri 7a
 percem 56
 perşembe 17a
 peygamber 56
 pişir 14a
 pişirdim 14a
 pişirmeye 14a
 piştavlar 14a
 piline 14a
 pirinç 136
 qa'adâ 2a
 qa'dun 2a
 qu'üdun 2a
 raf 136
 rahimi 1a
 rahmani 1a
 rakı 156
 ramazan 17a
 rezo'usun 19a, 19a
 rica 18a
 risimci 2a
 rözgar 15a
 rubası 66
 rubaya 156
 rubnik 196
 ruşça 18a
 ruşçuk 196
 sa (здоровы) 6a, 16a
 sa (правы) 86
 sa'a (здоровы) 6a

sa'at 66
 saban 19a
 safa 16, 96
 salaçaklarlan 96
 salvarmayır 86
 salı 17a, 17a
 samun 14a
 sana 11a, 18a, 19a
 saraf 196
 sarmusak 176
 sarık 136
 satacayım 7a
 satar 26
 satarım 26, 76
 satarlar 16, 26, 8a, 196
 satın 26, 76, 76
 sattın 7a
 savukdur 8a
 sayrullah 19a
 sekiz 166, 166
 selametler 16, 96
 semte 9a, 12a
 semtlen 12a
 sen 16, 36, 66, 116, 126, 186
 sende 156
 senin 86
 senin 3a
 sepet 136
 serbtî 12a
 sesi 16, 106
 sevdim 76
 sevmedim 76
 sıçra 146
 sıcak 146, 15a
 sıraç 156
 sil 176
 sıldım 16
 sinek 10a
 siyah 10a, 116
 sizde 186
 size 5a, 126, 15a
 sizleri 11a
 skemle 11a
 slatmadı 12a
 slatti 126, 126
 smarladık 16, 96

soba 7a
 sofrâ 2a, 11a, 11a
 sofraya 11a
 sokak 156
 sol 86
 sorsana 9a
 stanbuldan 66
 su 3a, 106, 106, 136, 15a, 18a
 sualederim 9a
 sugan 176
 sunduk 15a
 suñra 56, 8a
 sülemesi 96
 sülemeye 196
 sündürsene 176
 sünmiş 176
 sürmeye 7a
 sütlü 76
 süylesene 18a
 süzi 2a
 süzleri 5a, 56
 şamata 18a
 şarvar 15a
 şehir 146
 şeker 15a
 şemşek 106
 şey 16, 26, 8a
 şeye 5a
 şeyleri 86, 9a
 şişe 136
 şimdi 9a, 96, 11a, 156
 şitmeli 5a
 şkenbe 56
 şunu 126
 şurçuga 66
 şükür 6a, 66, 11a, 11a
 ta'am 2a
 tabiya 146
 tamam 11a, 11a, 16a
 tangar 196
 tapokları 6a
 taprak 12a
 tarafa 86
 tarafundan 186
 tarafına 86
 tarak 176

tarla 7a
 taş 14a
 taşaklı 76
 tatlı 15a
 tatlımmı 116
 tava 176
 tavanı 7a
 tavşan 96
 tavuk 10a
 te'ala 5a, 19a
 tekerlek 15a
 tekerlekler 15a
 tençere 176
 teni 2a
 tepeledim 10a
 tepeye 7a
 terledim 146
 terzi 156, 156
 teste 116
 teyze 156
 tırmık 126
 turnakları 6a
 tilki 96
 tob 14a, 14a, 14a, 146
 tophane 2a
 torbası 136
 tugrı 2a
 tuhum 56
 tukuz 166
 tutayırım 3a
 tutmaya 18a
 tuttum 10a
 tuz 196
 tüfek 14a
 türçe 196
 türk 5a
 tüteyir 176
 ufak 96
 ukumak 186
 ulacak 86, 13a, 13a, 17a
 uldu 16, 8a
 ulsa 2a
 umudum 86
 un 7a
 unuttum 16, 126
 ur 146, 15a
 urak 7a

urda 2a
 urlar 19a, 19a
 urma 146
 uruç 3a
 uşak 196
 utur 9a, 11a
 uturur 156
 utut 5a
 utuz 166, 196
 uyuku 176
 uyumaya 146, 176
 uyuyur 146
 uzak 86, 9a
 uzakım 136
 uzun 146
 üç 166
 ügrenmeye 186, 186
 ükrenmeye 5a
 üldü 6a
 ürdek 10a, 10a
 ürtmeye 5a
 ütmeye 7a
 üzerinde 16, 126
 var 16, 16, 2a, 2a, 2a, 6a,
 6a, 66, 66, 76, 8a, 8a, 86,
 86, 11a, 12a, 126, 13a, 156,
 16a, 196
 vardı 2a, 6a, 6a
 vardım 76
 vardır 16, 86, 11a, 116, 126
 vardur 96
 varmadı 2a, 6a, 6a
 varmadım 76
 varmam 8a
 varmı 6a
 vasluhi 196
 vazkeştim 86
 ve 5a, 56, 56, 18a
 ver 16, 3a, 76, 11a, 11a, 11a,
 11a, 11a, 11a, 116
 verersinin 9a
 verir 12a
 verirsin 9a
 veriş 8a
 vermes 186
 vermeye 12a

versin 19a
 veriyim 11a
 veryim 96
 ya 3a
 yaçak 106
 yaban 96, 10a, 10a, 10a
 yabmadım 10a
 yabmaya 7a
 yabum 10a
 yacak 16
 yad 146
 yah 136, 136
 yahya 2a
 yakayır 146
 yaktım 14a
 yakın 126
 yakındır 86, 9a, 12a
 yamur 106, 106, 12a, 12a, 12a,
 12a, 12a, 12a, 12a, 12a, 126
 yamurdan 126
 yamurtan 136
 yamuru 126
 yanayır 14a, 14a, 176, 176
 yandı 176
 yangın 176
 yanmış 14a
 yaprağı 2a
 yaprak 14a
 yar 146
 yarattı 56, 56, 56
 yardım 5a
 yarı 10a, 10a
 yassı 196
 yaş 116
 yatak 176
 yatar 14a
 yatıyır 11a, 126, 126, 18a
 yavru 10a
 yavrular 10a
 yavrusı 116
 yaya 14a, 146
 yayaçak 12a
 yayaş 16, 16, 2a, 9a, 9a
 yayaylan 146
 yaymış 106
 yayır 12a

yaz 15a
 yazmalı 15a
 yazıcı 156
 yazıktır 126
 yedi 166
 yediler 16a
 yelim 2a, 11a
 yemek 16, 11a, 16a
 yemeli 14a, 14a
 yemeni 15a
 yemeye 14a
 yeni 6a
 yeniden 2a, 66
 yenkeç 15a
 yer 56
 yerde 56
 yerden 12a
 yere 8a, 8a
 yeri 9a, 18a

yesana 11a
 yesin 17a
 yestersen 15a
 yeşil 136
 yetiştim 106
 yetmiş 166
 yeyeler 16a
 yıldız 56, 116
 yılın 10a
 yırtım 176
 yikirmi 166, 66
 yistersen 186
 yok 2a, 2a, 6a, 6a, 66,
 106, 18a, 18a, 186
 yokarım 26
 yokdur 16, 6a, 8a, 86, 11a,
 16a, 18a
 yoktur 11a, 116, 12a, 126
 yol 9a

yola 86, 9a
 yolda 106
 yoluylan 8a
 yorulдум 146
 yuklamaya 176
 yulaf 136, 16a
 yürek 56
 yüz 166
 yüzünü 2a
 yüzüm 136, 146
 zahre 126
 zaman 16, 106, 106, 106,
 17a
 zekeri 6a
 zengi 14a
 zengin 17a
 zeytun 136
 аdayи 206
 ба 20a

Румынская мова

буна 20a, 20a, 20a
 време 20a
 вунди 20a, 206, 206
 даменаца 20a
 дзев 20a
 дов 206
 дребти 206
 дрепти 206
 друм 206
 эеци 206
 йев 20a
 йести 206
 йести 20a, 20a, 206
 йеш 206
 кай 206
 капитан 20a
 кити 206, 206
 кречма 206
 кулкат 206

ла 20a, 206, 206, 206,
 206, 206, 206
 май 20a
 малдаванешти 20a
 мерчи 20a
 мй 206
 мина 20a
 мошала 206
 ной 206
 ну 20a
 опти 206
 орц 206
 падрепти 206
 парали 206
 патрй 206
 платишти 206
 рамадит 20a
 рушешти 20a
 сбуни 20a, 206

сенатос 20a
 справнй 20a
 спүни 20a
 трй 20a
 уна 20a
 фина 206
 хопс 206
 цинспреци 206
 цинц 206
 чала 206
 часи 206
 че 20a
 шепти 206
 шеши 206
 шти 20a
 штив 20a

turkish-belarusian
phrasebook of 1836

compiled by s.shupa

published by the
belarusian institute of
arts and sciences, 1995

scanned and edited
by uladzimir katkouski
specially for pravapis.org, 2002

turecka-bielaruski
razmounik 1836 hodu

red. s.shupa

bielaruski instytut
navuki i mastactva, 1995

adskanavau i apracavau
uladzimir katkouski
admyslova dla pravapis.org, 2002
